

“Det blev som jag sa”

En maktanalys över planeringsprocessen av Hyllie
i en neoliberal kontext

Abstract

In this case study the planning process of the new modernist city district of Hyllie in Malmö, Sweden is analyzed through a neoliberal and power theoretical perspective. From the original plans as a part of the great Swedish Million Program in the 1960's - 1970's not much happened to this wide arable landscape until the industrial crisis hit Malmö in the 1980's. This crisis caused large state- and local efforts to transform this industrial based city to a renewable and knowledge based economy which can be found to contain many neoliberal elements as in the reliance on market forces as a driving force in the urban planning and forming public-private partnerships in governance structured organizations. The traditional saga states that it was a building contractor with a vision, Percy Nilsson, who came up with the idea of transforming the fields south of Malmö to a dynamic city center.

Other key persons that belong to this official saga is the former mayor of Malmö, Ilmar Reepalu, who has been described as the one with the visions for the new Malmö and other neoliberal projects such as Västra hamnen and Turning Torso in the old shipyard. In a power perspective the hegemonic relations has shifted during this process, from the former crisis to today. The industrial crisis gave Percy Nilsson a window of opportunity to implement his visions for Hyllie. However, the neoliberal paradigm took a long time to root in the mindset of the municipal politicians and therefor this paradigm was brought into the city's planning procedures by the urban planners in which, I argue, possessed an important role in the planning process of completing Hyllie.

Antal ord: 15 905

Keywords: Steven Lukes, David Harvey, Percy Nilsson, neoliberalism, maktteori, Hyllie, Malmö, samhällsplanering

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.1.2 Teoretiskt syfte	2
1.1.3 Empiriskt syfte	2
1.2 Frågeställning	2
1.3 Arbetets motiv och relevans	3
1.4 Arbetets avgränsning	4
1.5 Begrepp och definitioner	4
1.5.1 Paradigm	4
1.5.2 Government och governance	5
1.5.3 Hyllie och Hyllievång	5
1.6 Disposition	6
2 Teoretiskt ramverk	7
2.1.1 Neoliberalism och ekonomisering	7
2.1.2 Neoliberalism som governance i den offentliga förvaltningen	9
2.1.3 Den neoliberal planeringen, endast planering?	10
2.1.4 Planering i en neoliberal kontext	11
2.1.5 Den neoliberal planeringens uppkomst och orsak	13
2.1.6 Malmös neoliberal ”förvandling”	14
2.2 Maktteori, den tredimensionella makten	16
3 Metod och material	19
3.1 Metod	19
3.1.1 Fallstudie	19
3.1.2 Phronetic Planning Research som metodologi	20
3.1.3 Kvalitativ intervju och urval	20
3.1.4 Diskursanalytiska verktyg	21
3.1.5 Hantering av källor och källkritik	22
3.2 Material	22
4 Bakgrund	24
5 Makten över planeringen	25
5.1 Hyllie, det offentliga och politiska spelet	25
5.2 De privata aktörerna	29

5.2.1	Scandinavian Tower, ett fall i fallet	31
5.3	De offentliga och privata målen, konflikt eller samförstånd?.....	32
5.4	<i>Samsyn Hyllie</i> , mellan government och governance	34
5.5	Visionen om Hyllie	37
6	Diskussion	42
7	Referenser	43
7.1	Bibliografi	43
7.2	Media	44
7.3	Offentligt material	46
7.4	Övriga källor	46
8	Appendix	47

1 Inledning

”Om tjugo år, i södra Hyllie, promenerar en ung familj längs den centrala parkens kvällsolssida på väg till äventyrslekplatsen. Några ungdomar springer förbi dem och hoppar över en dagvattenkanal i parken. De har bråttom till tåget – helt i onödan eftersom de går så ofta. Det är torsdag eftermiddag och de flesta av de 3-4000 arbetsplatserna i södra Hyllie töms, men området töms inte. Det bor 6000 personer där och det finns kulturhus, några restauranger och annat som lockar besökare även kvällstid. En granne ropar från en uteservering och undrar om de har tappat bort ett barn. Föräldrarna skrattar men tystnar snabbt när de upptäcker att de verkligen har tappat bort den minsta. Grannen pekar ut i parken. Hon har sprungit efter en "anka". Längs fasaderna på kvällsolssidan av parken kör det fåtalet bilar som måste fram på gångarnas villkor, vilket gör att även småbarn kan röra sig så fritt att de försvinner ibland. När familjen är nästan framme vid äventyrslekplatsen möter de en äldre man som kommer från Vintrie bytomt, där han har sin kolonilott och sitt äppelträd, med hinkar av nyskördade grönsaker. I södra Hyllie bor många i nya lägenheter men odlar i jord där det kan ha odlats i 2000 år. Hyllie stationstorg och bebyggelsen kring det är Hyllies pulserande hjärta, men södra Hyllie är områdets stora lungor som ger syre till stadsdelen.”

(Malmö stad, 2015: 4)

Det finns många som är förundrade över den utveckling som på så kort tid förvandlat detta tillsynes öde åkerlandskap till en dynamisk och modern stadsdel i Malmö med så god närhet till Köpenhamn och resten av Öresundsregionen. Malmö som på 1990-talet drabbats av en stor strukturkris där beroendet till de omfattande industrijobben hastigt krävde en omvandling för att söka efter en mer modern och kunskapsbaserad näringsinriktning. Åtgärderna som gjordes för att förvandla det gamla industriella Malmö till det moderna och kunskapsbaserade Malmö var många och omfattande. Åtgärder som Västra hamnen, Turning Torso, Citytunneln och Öresundsbron brukar beskrivas som de fysiska ting som materialiserat drömmen om den nya och moderna staden, alltför ofta med neoliberala förtecken. När vi talar om Hyllie som en produkt av den planeringsprocess som lett fram till dess fullbordande brukar det inte vara svårt att peka ut de aktörer som beskrivs vara upphovsmännen. Under planeringsprocessen av Hyllie har medias strålkastarljus ständigt varit fokuserat på två personer, nämligen Malmös förra kommunalrådsordförande Ilmar Reepalu (S) och byggentreprenören Percy Nilsson, men även kommunala tjänstemäns bedrifter bedyras i denna historia. För att få klarhet i vilka av dessa aktörer som haft störst makt och inflytande över planeringsprocessen bör kanske fokus inte enbart ligga i *var* och *varför* Hyllie som projekt uppkommit utan snarare *hur* och av *vem*. Citatet ovan är den framtidsvision Malmö stad har för Hyllie; men *varifrån* kommer denna vision och *vems* vision är det från början? Det är just detta jag har granska i detta arbete.

1.1 Syfte och frågeställning

När det kommer till att granska makt, planering och makten över planeringen är det lätt att syftet glider in på en kritisk diskurs snarare än ett ifrågasättande och ofördomsfullt dito. Det övergripande syftet är inte att *kritiskt* granska maktutövandet över planeringsprocessen följt av en diskussion med en demokratiproblematiserande diskurs, utan att med hjälp av de källor som finns att tillgå beskriva *hur* och *vilka* aktörer som haft den grundläggande makten över planeringen av Hyllie. Således lämnar jag den kritiska delen till läsaren och framtida granskningar av liknande maktteoretiska fall. Fortsatt kan syftet delas in i ett *teoretisk* och *empiriskt* sådant.

1.1.2 Teoretiskt syfte

Det teoretiska syftet kan ses som en grund för fortsatt granskning av den moderna urbana planeringsprocessen i en neoliberal kontext. Maktteori och urban teori är komponenter som lämpar sig väl för att ge klarhet i vem och hur som haft störst maktanspråk på den fysiska planeringen av Hyllie. *För det första* kan detta arbete ge en direkt teoretisk förståelse för hur planeringsprocessen kring Hyllie uppkommit och utformats; *för det andra* som en generell teori för liknande projekt som kan vara till användning för framtida granskning av makten över den urbana planeringen. Främst, och *för det tredje*, kan det teoretiska syftet ses som en fortsatt studie i att pröva tidiga vedertagna makt- och urbana planeringsteorier inom en neoliberal kontext till just makten, dess utformning och utveckling inom planeringsprocessen av Hyllie.

1.1.3 Empiriskt syfte

Det empiriska syftet kan ses som en direkt granskning av planeringsprocessen beskaffenheter utefter de valda aktörernas syn och agerande i arbetet med Hyllie. Just Malmös politiska och planeringsmässiga diskurssiva omvandling har tidigare varit huvudsyfte i tidigare studier (se t.ex. Dannestam 2009). Själva empirin, som är grundad i kvalitativa intervjuer, styrdokument, visioner och tidningsartiklar, kan ses som en vidare fördjupning i aktörernas handlande och relationer till varandra inom planeringsprocessen.

1.2 Frågeställning

Det finns många intressanta infallsvinklar och frågor när temat *makt över planeringen* ska granskas och diskuteras, men jag har avgränsat frågeställningen till att beröra två relaterade aspekter.

1. *Vilka aktörer har haft makten över planeringen av Hyllie?*

För att tydligt belysa vilken, eller vilka aktörer, som bidragit mest till att utforma planeringen av Hyllie ska detta ses som den grundläggande frågeställningen. Med aktörer menar jag i det här fallet offentliga tjänstemän inom Malmö stad, makthavarna i Malmö stad och privata aktörer. Denna frågeställning är tänkt till en fördjupad maktanalys av planeringsprocessen.

2. *Vilken roll har samhällsplanerarna haft i samspelet mellan dessa aktörer?*

Denna frågeställning ska ses som en fördjupning av den första frågeställningen och därmed granska aktörerna som utgörs av de offentliga tjänstemännen med ansvar över planeringen av Hyllie. Den generella fokuseringen till denna frågeställning berör inte makt på samma nivå som den första utan kommer istället fokusera på tjänstemännens roll som ”mellanhand” eller *output-funktion* i planeringsprocessen.

1.3 Arbetets motiv och relevans

Planeringen av stadsdelen Hyllie är ett pågående och omfattande projekt med en unik utformning när det handlar om infrastruktur, geografiskt läge och aktörssamverkan. Planeringen av Hyllie har funnits med sedan 1960-talet men påbörjades först som visionsprojekt i början på 1990-talet. Ur ett planeringsteoretiskt perspektiv över vad som utgör det nu rådande planeringsparadigmet brukar klassificeringen av Hyllieprojektet utmytna i en neoliberal sådan följt av en diskussion av *vad det innebär, vad som utgör och hur* en sådan planering uppenbarar sig. Till motivet kan också tilläggas, likt David Harvey (1989), att strukturomvandlingar eller paradigmskiften inom den urbana planeringen och maktprocessen som leder fram till denna strukturomvandling bör bejakas ur en mängd olika infallsvinklar i olika storleksordningar.

”The shift towards entrepreneurialism in urban governance has to be examined, then, at a variety of spatial scales [...] It is likewise important to specify who is being entrepreneurial and about what.”

(Harvey 1989:6)

Det är med andra ord, även i dagens planering, en högst aktuell fråga som både kräver ett vetenskapligt makroperspektiv samt ett mikroperspektiv. Att just skapa en förståelse kring makten över planeringen är vad Bent Flyvbjerg (2004) menar är det som är en av de mest centrala aspekterna:

”There can be no adequate understanding of planning without placing the analysis of planning within the context of power. Rationality without power spells irrelevance.”

(Flyvbjerg 2004: 292)

Precis som detta arbetets syfte kan ses ur ett *teoretiskt* och ett *empiriskt* perspektiv bör tilläggas att motiveringen bakom arbetet också kan ses i två dimensioner, nämligen i det Badersten & Gustavsson (2010) kallar för en *utomvetenskaplig* och *inomvetenskaplig relevans* (*ibid.* 93). Den *utomvetenskapliga relevansen* ligger i att granska makten över den offentliga och rumsliga planeringen ur ett medborgardemokratiskt perspektiv; ty i en demokrati är granskningen av makten alltid nödvändig, inte minst inom samhällsplaneringen. Den *inomvetenskapliga relevansen* är att belysa planeringsprocessen ur ett aktörsperspektiv varvid en djupare förståelse för hur samhällsplaneringen utvecklas, formar och i av vilka inom en neoliberal planeringsparadigm.

1.4 Arbetets avgränsning

Att avgränsa arbetet till att endast beröra Hyllie som fall och granskningsområde är ett medvetet tillvägagångssätt. Arbetet kommer inte fördjupa sig i andra liknande planeringsprojekt eller andra nybyggnationer i Malmö men kommer att nämnas för att ge ett större helhetsperspektiv på mitt fokusområde. Huvudområdet för mitt arbete är att fokusera på de maktprocesser som lett fram till planeringen och fullbordandet av projektet Hyllie i Malmö stads delområde Hyllievång. Således ska riktlinjerna för detta arbete inte ses som en generell maktanalys för samhällets alla planeringsprocesser. Samhällsplaneraren som aktör har idag en integrerande roll mellan det offentliga och det privata med många intressen, lagar och förordningar att följa och svaret på *vem som har ansvar* och *vem som har makten* över planeringen är svår att fastställa på ett allomfattande och generaliserat plan. Därför ligger inte den största vikten i detta arbete i att ta lärdom och kunskap för en generaliserad bild av maktprocesserna inom planeringen, utan istället fokusera på enskilda fall och grundligt granska de maktprocesser som lett fram till just dessa enskilda utfall.

1.5 Begrepp och definitioner

1.5.1 Paradigm

För att skapa klarhet i vad ett paradigm är och innebär använder jag mig av Thomas S. Kuhns (1996) definition. I vetenskapsteoretiska begrepp hävdar Kuhn att den vetenskap som accepteras som norm och som grund för vidare forskning och tillvägagångssätt kan ses som ett paradigm. Detta vetenskapliga tillvägagångssätt som utgör ett paradigm bidrar, för tiden,

med att i stort sätt alla problem och frågeställningar kan lösas och blir därigenom en normativ metod för hur vetenskap produceras och implementeras (Kuhn 1996: 10). När det rådande paradigmet inom en vetenskap inte kan förklara, lösa eller användas för nya frågeställningar, fynd eller problemformuleringar menar Kuhn att det sker en *kris* inom de vedertagna vetenskapliga tillvägagångssätten och föreställningarna (*ibid.* 67f). Men för att vetenskapen ska lämna ett paradigm bakom sig måste ett nytt skapas (*ibid.* 77). Det blir således ett paradigmskifte som föds ur en vetenskaplig revolution där nya vetenskapliga tillvägagångssätt blir accepterade och normaliserade i den vetenskapliga processen (*ibid.* 90). I detta arbete använder jag mig av denna definition för att förklara skiljelinjen mellan två vitt skilda planeringsmetodiker. Jag argumenterar för att det neoliberala paradigmet kan ses som norm i den urbana planeringsprocessen och att paradigmet föddes ur en urban planeringskris där det rådande postindustriella paradigmet inte ansågs ha svaren och metoderna för hur det moderna samhället skulle utformas och planeras. Det gemensamma problemet torde vara *ekonomisk tillväxt* vilket det postindustriella paradigmet efter industrikrisen inte kunde fullända.

1.5.2 Government och governance

Government och governance är begrepp som figurerar flitigt inom statsvetenskaplig forskning när en skiljelinje mellan institutioner och processer är nödvändig. Governmentbegreppet är, precis som det låter, ett raffinerat institutionaliserat maktbegrepp som innefattar samhällets offentliga institutioner, från politiska aktörer till tjänstemäns utförande av ett beslut. Governance är ett bredare spektra på government som tar hänsyn till att det inom den samhälleliga utvecklingen och beslutsprocessen går att finna flera aktörer som är beroende av och påverkar varandra (Pierre 2014: 243). Förenklat går det att säga government är den offentliga makten som inom en demokrati utgår från folket genom offentliga val medan governance är processen bakom ett utfall som från början formats inom en governmentprocess.

1.5.3 Hyllie och Hyllievång

Genom arbetet och arbetets källor figurerar både Hyllie och Hyllievång som benämning på det område som uppkommit kring Hyllie station. Det är viktigt att poängtera att i formella sammanhang är Hyllie benämningen på det tidigare administrativa stadsdelsområdet med samma namn (idag del av Stadsområde Väst) medan Hyllievång var och är ett delområde inom denna stadsdel. I korrekta termer sker den planeringsprocess som jag valt att analysera i delområdet Hyllievång, men denna definition är tämligen ospecifik i de källor som refererar

till utvecklingen i området. I mitt arbete kommer jag benämna planeringen i, för att vara korrekt, Hyllievång med bådadera begreppen eftersom källorna tenderar att göra likadant.

1.6 Disposition

Direkt efter de inledanden kapitlet följer arbetets teoretiska ramverk i kapitel 2. Detta kapitel delas upp i två teoretiska kategorier där den första kategorin behandlar neoliberalism som idé och praktik i den urbana planeringen globalt och mer specifikt, i Malmö. Den andra kategorin behandlar endast Steven Lukes (1974) tredimensionella maktteori som ligger till grund för maktanalysen av empirin. Val av metod för hanteringen av empirin och det material som arbetet baseras på presenteras i kapitel 3. En kort bakgrund till Hyllieprojektet finns att tillgå i kapitel 4 följt av arbetets analysdel, *Makten över planeringen*, i kapitel 5. I det sistnämnda kapitlet analyseras först, i *Hyllie, det offentliga och politiska spelet* (5.1), Malmö stads offentliga roll i planeringsprocessen av Hyllie. Därefter följer en analys av de privata aktörernas roll i *De privata aktörerna* (5.2) där underavsnittet *Scandinavian Tower, ett fall i fallet* (5.2.1) analyseras som ett exempel på hur maktrelationerna mellan privata och offentliga aktörer utvecklats under planeringsprocessens gång. Detta leder senare till analysen av *De offentliga och privata aktörerna, konflikt eller samförstånd?* (5.3) och om det går att finna en konflikt mellan Malmö stads visioner och de privata aktörernas intressen i Hyllie. Relationen mellan Malmö stad och övriga byggföretag med hänsyn till *government* och *governance*-begreppet i en neoliberal kontext analyseras i delen *Samsyn Hyllie, mellan government och governance* (5.4). I den sista delen av analyskapitlet, *Visionen om Hyllie* (5.5), presenteras den grundläggande visionen över Hyllie i förhållande till Hyllies moderna utfall och vad i planeringsprocessen som påverkat implementeringen av denna tidiga vision i det som går att se i Hyllie idag. Resultatet i analysen diskuteras sedan i kapitel 6.

2 Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket kan delas upp i två stycken. Det första stycket behandlar neoliberalism, den neoliberal planeringen och det neoliberal paradigms uppkomst; både i ett globalt och lokalt perspektiv. Den lokala delen berör Malmö och planeringen av Hyllie. Den andra delen behandlar Steven Lukes (1974) tredimensionella maktteori. Även om jag tidigare reserverat mig för att fördjupa mig vad den neoliberal planeringen är och vad den innebär bör den ändå kortfattat förklaras ur ett teoretiskt perspektiv. *Det skall tilläggas*, att de flesta av dessa teorier har en återkommande kritisk ställning till den neoliberal politiska och planeringsmässiga praktiken. Definitionerna av vad neoliberalism är; en politisk ideologi, en politisk eller planeringsmässig process, skiljer sig dock åt; men som uppkomst är de flesta överens om att globaliseringen har spelat en avgörande roll för paradigmskiftet inom planeringen (se Baeten 2012; Brenner 2004; Harvey 1989; Harvey 2008; Jessop 2002; Swyngedouw et al. 2002). *Det skall också tilläggas*, att vissa författare använder sig av ordet *nyliberalism* medan jag väljer att använda den anglifierade termen *neoliberalism* (se Lundquist 2001; Lundquist 2014; Reinholdsson 2014). Jag kommer i den här delen argumentera för att den neoliberal planeringen inte kan ses som sprungen ur en enskild politiskt ideologisk diskurs bunden till partipolitik eller en politiserad liberal filosofi, utan att det i planeringssammanhang snarare ska ses som ett vida tillvägagångssätt och en generell global standardisering av hur det urbana rummet definieras, planeras och utvecklas.

2.1.1 Neoliberalism och ekonomisering

Att neoliberalism som idé och praktik direkt är sprungen ur en liberal grundideologi kräver ingen vidare bevisning. Liberalismens ideologiska grundstenar är att en genomgående frihet, från marknad till social välfärd, är det mest eftertraktade samhällsidealet och att staten som aktör bör dra sig tillbaka för att tillåta denna frihet få rota sig i civilsamhällets alla instanser (Jessop 2002: 453). En skiljelinje mellan vad som utgör en liberal kontra en neoliberal ideologi menar Bob Jessop (2002) är att den är rotad i ett kapitalistiskt marknadssystem på en global spelplan.

”The resurgence of liberalism in the form of neoliberalism is often attributed to a successful hegemonic project voicing the interests of financial and/or transnational capital.”

(Jessop 2002: 455)

Jag kommer senare i detta avsnitt återkomma till teorier som berör hur och varför det neoliberal paradigmet uppkommit och vad den haft för påverkan på den urbana planeringen.

I de skillnader som uppstod i städers *governance* med det neoliberala paradigmet intåg pekar Jessop på fyra avgörande synsätt. *Det första* att det långsiktiga samhälleliga planerandet ersätts av en kortsiktig syn dominerad av uppfattningen att städer måste planeras för att generera kortsiktig och konstant ekonomisk vinning. Detta med anledning av en ökad global konkurrens. *Det andra* berör välfärden som alltmer ekonomiseras för att ge en större effektivitet bland arbetskraften. Istället för att förlita sig på nationella riktlinjer och regionala utvecklingsstrategier tenderar inhemska politiker i första hand ser till sin regions välmående utan att ha ett nationellt helhetsperspektiv; detta är *det tredje synsättet*. *Det fjärde* handlar om att marknaden, istället för fri och anarkisk, bör struktureras genom samarbete och kontakter. Skapandet av egna privata marknads- och lobbyorganisationer som integreras med de offentliga institutionerna (*ibid.* 459f). Det sistnämnda, samverkan mellan det offentliga och det privat, beskriver även statsvetaren Lennart Lundquist; med en påtvingad ekonomisk och maktbaserad omstrukturering med marknaden som ideell bas. I sin bok *Medborgardemokratin och eliterna* (2001) beskrev han kritiskt neoliberalismen som en övertro på det individuella och marknadens kraft kontra det offentliga, kollektiva och reglerade samhället, något som den neoliberal diskursen ämnar implementera alltmer i samhällets offentliga instanser:

”Nyliberalerna vill organisera även stat och kommun efter marknadens principer och i möjligt i övriga mån reducera det offentliga styrsystemet.”

(Lundquist 2001:64)

Han fortsätter med att kritisera det han kallar för den ökade *ekonomiseringen* av samhället där den nya politiska marknadsvisionen får samhället att mer likna en ”butik” snarare än en ”gemenskap”(*ibid.* 210f). Ekonomismen är ett fenomen Lundquist hävdar innefattar en riktning från ett offentligt *government* till ett offentligt-privatomfattande *governance* (Lundquist 2014: 115). Problemet i den neoliberala politiska diskursen ligger här, enligt Lundquist, i att den fria marknaden ses med likhetstecken som den självklaraste demokratiska formen och att detta vidare innebär en fara för en inkluderande och högt deltagande i den politiska och demokratiska processen (Lundquist 2001:204f). David Harvey menar också att de neoliberal projektet omges sig självt med en ”aura” av fri vilja; vilket givetvis endast är förenligt med en ekonomisk sådan (Harvey 2008: 31). Samma demokratiska problem hävdar Erik Swyngedouw et al. (2002) är relevant när det kommer till att diskutera neoliberalismens praktiska beskaffenhet. Liksom Jessop (2002) och Lundquist (2001) menar Swyngedouw et al. att samspelet mellan de privata och de offentliga aktörerna oundvikligen ger upphov till *nepotism* och *elitism* inom den urbana planeringen och politisk *governance*.

”The new system of *governance* [...] justify the adoption of discretionary forms of management. Thus, the way the process develops creates the conditions for the establishment of centralized and more autocratic management, which privileges direct appointments. Thus, the role of lobbies, family ties, business connections, and forms of ‘*clientelism*’ become dominant.”

(Swyngedouw et al. 2002:565, *egna kursiveringar*)

David Harvey menar att en liknande utveckling inom den demokratiska processen går att se i ett neoliberalt paradig. Maktstrukturerna inom den politiska processen, bortsett från en demokratisering av marknaden för de som är kapitalstarka, påverkas i högre utsträckning marknaden.

“The neoliberal project over the last thirty years has been oriented towards privatizing that [democratic] control. [...] Neoliberalism has also created new systems of *governance* that integrate *state* and *corporate interests*, and through the application of money power, it has ensured that the disbursement of the surplus through the state apparatus favours corporate capital and the upper classes in shaping the urban process.”

(Harvey 2008: 37f, *egna kursiveringar*)

Således sagt att det finns två aspekter av vad neoliberalism innebär för det offentliga demokratiska systemet, vilket också innefattar samhällsplaneringen. Ur en beivrare av den fria marknadens synsätt må neoliberalismen, enligt Lundquist (2001) och Harvey (2008), innebära demokratiska fördelar inom handel och tillgången till offentliga marknadsandelar men riskerar också, enligt Swyngedouw et al. (2002), att underbygga korruption och nepotism mellan marknadskrafter och offentliga institutioner. David Harvey (2008) ser det som ett övergripande demokratiskt problem eftersom allt inom den urbanpolitiska sfären tenderar att kapitaliseras. Detta genom finansiering och löften om kampanjer som ”köper” demokratin och makten över det urbana rummet (*ibid.* 37).

2.1.2 Neoliberalism som governance i den offentliga förvaltningen

När Lennart Lundquist talar om ekonomism är begreppet tydligt förankrad till en ökad *governance* inom de samhällsliga institutionerna. Han skiljer här på olika statsformer där han menar att samhället idag tenderar att gå från en *auktoritetsstat*, med en stark och politiserad myndighetsutövning, till en *förhandlings-* och *marknadsstat* (Lundquist 2014: 113). Bland de begrepp som han kopplar till en ökad *governance*, eller *ekonomism*, i det offentliga systemet är, *ekonomisering*; *bolagisering*, *entreprenadisering*, *privatisering* och *hybridisering*. *Ekonomiseringen* är en transformation av de offentliga institutionerna att mer och mer överta

privata bolags organisationsform. När det offentliga bildar egna bolag sker det en *bolagisering*. *Entreprenadiseringen* sker när privata aktörer bedriver offentliga tjänster i samförstånd med de offentliga institutionerna. När det offentliga istället frångår sina tidiga uppgifte i förmån för privata företag sker det en *privatisering*. *Hybridiseringen* sker när det finns ett samarbete mellan det offentliga och privata i form av handelsavtal, planering, service och dylikt (*ibid.* 115).

2.1.3 Den neoliberal planeringen, endast planering?

Jag har tidigare nämnt att jag i detta arbete avser förhålla mig till den neoliberal planeringen som ett apolitiskt planeringsparadigm snarare än ett politiskt, filosofiskt och ideologiskt sådant. Detta bygger jag bl.a. på Reinholdssons (2014) definition och slutsats angående den neoliberal planeringen:

”Nyliberalismen kan varken förstås som en politisk *-ism* eller som en oundvikligt hegemonisk diskurs. Snarare bör den ses som en ideologisk *process* som materialiseras genom konkreta sociala och politiska praktiker[.] [...] Marknadsanpassning av offentlig verksamhet och styrning är en del i detta. Ett ökat marknadstänkande materialiserar medvetet eller omedvetet en nyliberal politisk praktik.”

(Reinholdsson 2013: 15, kursivering i original)

I den meningen är neoliberalismen som praktik ett paradigm som fortlöper och utvecklas i sig självt där just en marknadspraktik är drivande för dess utveckling. För just neoliberal planeringsprojekt i Sverige och i Malmö hävdar Guy Baeten (2012) ungefär samma sak. I sitt argument påpekar han att den neoliberal planeringen i Sverige och i Malmö, med en lång historia av socialdemokratiskt styre, inte ska ses som ett distinkt politiskt paradigmskifte från ett *keynesiansk* planeringstillvägagångssätt till ett *liberalt* sådant utan att det i grund och botten är en fortlöpning på en modernistisk planering med globala inslag:

[N]eoliberal urban planning in Sweden, however radically different from the preceding social-democratic era, *should not* be simply understood as an opposite of modernist social-democratic planning. Rather, large-scale contemporary interventions in the urban fabric such as [...] the Hyllie project under scrutiny, bear remarkable *similarities* with the large-scale modernist social-democratic ‘Million Program’ of the 1960s and 1970s.”

(Baeten 2012:23, egna kursiveringar)

Därmed sagt att den neoliberal planeringen generellt i Sverige saknar en politiskt ideologisk grund vilket jag anser viktigt i att skapa sig en förståelse i hur neoliberalismen är beskaffad

och var och varför den uppkommit. Det framgår också att planeringen *per se* ingår i en sorts neoliberal paradox där den offentliga planeringen rent ideologiskt motsäger sin egen existens som aktör eftersom den inte borde förekomma i ett neoliberalt samhälle.

”Planning, in this view, can simply not be neoliberal since that would imply planning declaring itself an obstacle to optimal city building conditions.”

(*ibid.* 24)

I Malmös moderna planarbete och stadsutveckling menar Tove Dannestam (2009) i generella drag kan ses som apolitisk eftersom det mellan makthavare och opposition funnits en långdragen konsensus när det gäller att bygga och utveckla det urbana rummet i syfte att främja en ekonomisk utveckling och tillväxt. Utanför den lokala politiken mindre petitesseer, menar Dannestam, att Malmös politiker visat en enad fasad och att stora byggnads- och utvecklingsprojekt presenterats som icke-politiska och därmed undkommit större partipolitiska konflikter.

”I sådana sammanhang är man representant för Malmö stad och inte för sina respektive partier. [...] Ett sådant samförstånd indikerar att stadens övergripande utveckling inte nödvändigtvis definieras i politiska termer. Om någonting presenteras som opolitiskt och självklart, t.ex. att en kommun skall prioritera tillväxtfrämjande åtgärder, blir det enklare att institutionalisera eftersom det inte finns någon anledning till politiska konflikter.”

(Dannestam 2009:182)

På frågan varför en neoliberal diskurs har kunnat utvecklas, trots att den motsätter sig partiideologiska riktlinjer, svarar Lennart Lundquist med att en möjlig orsak är att det sker eftersom de offentliga organisationernas arbets- och tillvägagångssätt inte är politikerstyrt och därmed inte utformas och påverkas av makthavarnas politiska agenda (Lundquist 2014:114). I så fall antyder detta att ett neoliberalt paradigmtågar in i de offentliga institutionerna *bakvägen* och att den samtidigt undslipper en genomgående politisk process. Detta kan givetvis jämföras med de andra teorierna kring neoliberalismens uppkomst där globalisering och internationell konkurrens är dominerande föreställningar (se Brenner 2004; Harvey 1989), vilket jag längre fram presenterar.

2.1.4 Planering i en neoliberal kontext

Rachel Weber (2002) menar att neoliberalismen, i praktiken, går ut på att marknaden alltmer får bedriva en ”hyperekonomiserat” *governance* med tron att marknaden allena på ett överlägset sätt kan tillgodose det offentliga med utveckling och service (Weber 2002:520).

Hon menar att städer, eller *entreprenörstäder*, förhåller sig till stadens utveckling på två sätt: *det första* handlar om att alltmer ta avstånd från stadsdelar och områden med låg social och ekonomisk hållbarhet, *det andra* är att dessa *entreprenörstäder* ser en neoliberal omvandling som ett tillvägagångssätt som på lång sikt gynnar hela stadens befolkning (*ibid.* 532f).

”[T]he neoliberal *governance* of urban development has allowed other spatial practices to flourish and new *politicized* and *marketized* relationships to convene around financing, constructing, destroying, and reconstructing the built environment.”

(*ibid.* 533, *egna kursiveringar*)

Hon fortsätter med att hävda att dessa *entreprenörstäder* fortlöper med att förnya sig själva genom att tillåta och uppmuntra kostsamma urbana planeringsprojekt som makthavarna menar “betalar sig själva” medan stadens socialt utsatta områden alltmer förbises (*ibid.* 537). Philip Allmendinger (2009) beskriver den neoliberal planeringen som en allomfattande diskurs som på sina håll inkluderade allt från offentliga tjänstemän till privata företag i samma arbetsfär. Dragkampen mellan det hårdföra statliga och de vinstdrivande privata skapade en *planeringshegemoni* mellan det offentliga och det ekonomiska rummet (Allmendinger 2009:105). Vidare menar Allmendinger, att det neoliberal planeringsparadigmet inte enbart handlar om att låta marknadskrafterna planera det urbana rummet skoningslöst och enväldigt; för utan en påtaglig *legitimitet* från befolkning och makthavare kan denna sorts planering inte förekomma. Det är således minst lika viktigt att genom pr-kampanjer och reklam få befolkningen att stödja den neoliberal samhällsplaneringen som det är att bygga för nyttomaximering (*ibid.* 107). Därmed sagt att den neoliberal praktiken inom planeringen kan ses som en omfattande offentligt-privat samverkan som legitimeras med hjälp av *public relations*. Att marknaden är i fokus när det kommer till att diskutera den neoliberal praktiken i det urbana rummet blir här tydligt. David Harvey (2008) menar här att det neoliberal projektet kapitaliserar det urbana rummet till att skapa ett landskap dedikerat till konsumtion. Detta i en, menar han, värld där etableringen av kunskapssamhället blivit garanten för ekonomisk tillväxt i staden. Etableringen av köpcenter, evenemangslokaler och turistmagneter är en del i detta projekt som implementerar en individualistisk ideologi hos befolkningen och samtidigt distanserar politiskt- och demokratiskt inflytande över det urbana rummet (Harvey 2008: 31f).

2.1.5 Den neoliberal planeringens uppkomst och orsak

Var och varför detta neoliberal paradigms fått alltmer fäste i städernas sätt att agera beskrivs av David Harvey (1989), som liksom Rachel Weber, att städer tenderade att alltmer förvandlas till *entreprenörstäder*. Harvey menade att man under slutet av den stora oljekrisen 1973 kunde se en tydlig omstrukturering i städernas offentliga tillvägagångssätt. Från att ha haft en mer *keynesiansk* funktion till att börja tillämpa en funktion som han beskriver var av en innovativ marknadsorienterad entreprenörsfunktion (Harvey 1989: 4). Denna nya stadsfunktion, menar Harvey, har sitt ursprung i tydliga ekonomiska och marknadsmässiga mönster. Först följer en omstrukturering på marknaden som följs av en ekonomisk kris. Den ökande globaliseringen, som kan ses som den grundläggande orsaken, tvingar städer att på alla fronter omorganisera sin ekonomiska plattform för att attrahera företag och innovation till staden. Detta skifte går inte bara att se i hur staden väljer att organisera sina institutioner, utan också i den fysiska bebyggelsen (*ibid.* 5f). Han fortsätter att argumentera för att städer följer liknande strategier för att uppnå maximal ekonomisk tillväxt. *Det första steget* i denna strategi handlar, i mångt och mycket, att omstrukturera och nischas ut den lokala arbetsmarknaden (*ibid.* 8). *Det andra steget* handlar om att uppgradera staden fysiskt och socialt; detta med unik arkitektur, gentrifiering, ökad säkerhet och satsningar på turism. I *det tredje steget* vill städerna stärka sin infrastruktur för att få tillgång till en bredare arbetsmarknad samt öka transporteffektiviteten och tillgängligheten, och i *det fjärde steget* arbetar städerna för att få tillgång till statliga institutioner med argument såsom decentralisering (*ibid.* 9f). I sammanfattade drag menar Harvey att *entreprenörstäder* agerar och utvecklas på detta sätt eftersom den globala konkurrensen helt enkelt tvingar städerna till en liknande omstrukturering där alternativen kan sammanfattas som ett ultimatum ”vinna eller försvinna”.

”[G]iven the coercive laws of competition, except to keep ahead of the game thus engendering leap-frogging innovations in life styles, cultural forms, products and service mixes, even institutional and political forms if they are to survive.”

(Harvey 1989:12)

Just globaliseringen som den neoliberal praktikens motor styrker även Neil Brenner (2004). Precis som Harvey menar Brenner att detta paradigmskifte i planeringspolitiken kan ses ske efter en större ekonomisk kris (Brenner 2004: 2f). För den regionala och den urbana utvecklingen, hävdar Brenner, att den globaliserade ekonomin fick städer att helt ändra sin marknadsmässiga och regionala diskurs. Satsningar och uppbyggandet av innovativa och industriella kluster blev det ekonomiska botemedlet. I diskursiva drag omformulera och hävda

de större städerna som ”*regionens ekonomiska motor*” (se även Jessop 2002: 465). I politiska och institutionella drag har globaliseringen inneburit upprättandet av mer inflytelserika internationella regimer, såsom EU, vilket ytterligare rivit ner barriären för den globala ekonomin att platsbundet frodas (*ibid.* 5f). Omvandlingen har gjort de gamla statsgränserna diffusa i den ekonomiska sfären och för att kunna vara en del av denna globala konkurrens måste städer, regioner och stater upplåta, planera och utveckla det urbana rummet åt marknadskrafterna (*ibid.* 260).

2.1.6 Malmös neoliberal ”förvandling”

Malmös omvandling från industristad till ”kunskapsstad” figurerar flitigt i stadens egen självbild och som studieobjekt för vetenskaplig forskning. Att det neoliberala paradigmskiftet har sitt avstamp i den ekonomiska och industriella krisen i slutet på 1980-talet är en av de mest vedertagna förklaringarna till Malmös *förvandling*. Precis som tidigare teorier (se exempelvis Brenner 2004; Harvey 1989) grundar sig det neoliberala paradigmskiftet i en ekonomisk strukturkris inom stora delar av samhällets institutioner. Tove Dannestam (2009) hävdar att krisen för just Malmö var en fortsättning på den industrikris som uppkom under 1970-talet vilket i grunden skakade om den dominerande arbetsmarknaden för staden (Dannestam 2009:116). Då Malmö gick med budgetunderskott på över en miljard kronor gav det samtidigt en öppenhet för nya visioner att förverkligas.

”Den diskursiva inramningen av krisen skapade ett handlingsutrymme för de centrala aktörerna att initiera visioner och nya strategier, ett handlingsutrymme som kanske hade varit svårt att få till stånd annars.”

(*ibid.* 115)

Att hävda att ett tydligt paradigmskifte skedde i Malmö är dock, enligt Dannestam, ett förenklat synsätt eftersom åtgärderna efter Kockumsvarvets avveckling fortsatt var industribaserade eller som hon kallar det, med en ”industristadslogik” (*ibid.* 117). Även om visionen för ”det nya Malmö” var närvarande var den övergripande diskursen att Malmö fortsatt skulle förbli en industristad vilket grundade sig i att ingen av makthavarna under krisåtgärdernas utformning var kapabla till att indirekt neka etableringen av nya industrijobb. Men med tiden, utan ett tydligt skifte, började den politiska ledningen avfärda industrisatsningar i staden och istället förlita sig på visioner som talade om en tydlig omstrukturering av arbetsmarknadsdiskursen (*ibid.* 118ff). I fysisk och institutionell förnyelse brukar Västra hamnen och Malmö högskola ses som de tydliga exemplen på en ny diskurs (även definierad som en neoliberal sådan, se Baeten 2012). Hyllievång, vars mark till runt 40 %

ägdes av Malmö stad, hade under 1950-1960-talet varit tänkt som en del av miljonprogrammet och en fortsatt utbyggnad av stadsdelarna Holma och Kroksbäck. Hyllievång blev dock inte ett utbyggnadsområde inom miljonprogrammet och de områden som införlivades i detta omfattande sociala byggnadsprojekt blev med tiden klassade socioekonomiska problemråden. Tillsammans med industrikrisen på 1980-talet och de strukturomvandlingar som skedde i dess spår har Malmö stad, med många andra svenska städer, börjat sälja en större del av sin mark till privata byggföretag (Baeten 2012: 28). I detta långdragna skifte från industristad till kunskapsstad, utvecklades en helt ny typ av stadsutveckling där privata aktörer fick större svängrum. För Hyllievångs del, som enligt Dannestam var ett område som Malmö stad under lång tid haft i åtanke för nybyggnation men efter miljonprogrammets fullbordande och den industriella krisen istället lades på is, påpekas att startskottet och utformningen av stadsdelen inte hade kunnat förverkligas utan att ta hänsyn till Percy Nilssons visioner för området.

”Utan Percy Nilsson hade exploateringen av Hyllievång förmodligen inte initierats vid det aktuella tillfället. När väl en privat aktör är involverad i planerna för ett område är det lättare att få fler engagerade eftersom man signalerar att någonting händer och att en utbyggnad är på väg att bli av. Den initiala exploateringen av området verkar i stor utsträckning ha varit beroende av en enskild, privat aktör. Detta visar att enskilda nyckelpersoner, inte bara från det offentliga utan även från det privata, spelar stor roll för genomförandet av de stadspolitiska projekten.”

(Dannestam 2009: 164)

Sammanfattningsvis hävdar Dannestam att Malmös förvandling, från industristad till kunskapsstad, har varit starkt beroende av privata aktörer; även om stadens egentliga *governance* legat hos makthavarna (*ibid.* 167). Att den ekonomiska krisen på 1980-talet tillsammans med industrinäringens avvecklande är den bidragande faktorn till Malmös diskursiva skifte och inträde i ett neoliberalt paradigm verkar vara det mest vedertagna förklaringen. Att Hyllie som stadsdel är en vidareutveckling av detta paradigm blir väldigt tydligt eftersom enskilda aktörer beskrivs ha haft en stor roll i stadsdelens förverkligande.

2.2 Maktteori, den tredimensionella makten

Makt är ett komplicerat ting som, till skillnad från andra fysiska objekt, inte går att materialisera, fånga och experimenteras med. Därmed inte sagt att maktteorier inte har en stor betydelse på hur makt föreställs och analyseras. Den teori jag valt vara central i förklarandet av *i vilken form, hur den utövas och av vem* är baserad på Steven Lukes (1974) tredimensionella dito. De två första dimensionerna är en vidareutveckling av tidigare maktteorier medan den tredje är en dimension som Lukes själv utvecklat för att komplettera redan existerande teorier. Den tredimensionella makten, av vissa även kallat *maktens tre ansikten*, kan beskrivas som en kategorisering av olika maktrelationer som leder till att ett, för den som har den hegemoniska ställningen, utfall sker som är förenligt med dess syfte och vilja. Den *första maktdimensionen* bygger Lukes på Robert Dahls maktteori som kan beskrivas som den *direkta makten*; eller som Lukes sammanfattar det med:

”A has power over B to the extent that he can get B to do something that B would not otherwise do.”

(Steven Lukes 1974: 11f, kursiveringar i original)

I vidare mening kritiserar Lukes hur förenklad denna förklaring av hur den direkta makten är betingad då han menar att denna dimension inte enbart kan förklaras med den enkla frågan ”*Who governs?*” och därigenom dra slutsatsen av att ’A’, på ett hegemoniskt plan helt föredömeslöst, påtvingar ’B’ sina order (*ibid.* 13). I sitt tillägg för den första maktdimensionen inkluderar Lukes att en vidare förståelse för hur *beteendet* vid *bearbetningen* kring hur ett beslut formas över ett *problem* samt att denna maktutövning endast kan ses om det finns påtagliga *konflikter* och *intressen* inblandade i processen (*ibid.* 15). Den *andra maktdimensionen*, som Lukes baserar på Peter Bachrach och Morton Baratz teori, är delad i två kategorier som kallar för ”*decision-making*” och ”*nondecision-making*” eftersom ett icke-beslut kan ses som en maktutövning där ett beslut förhindras från att fullbordas (*ibid.* 18). Denna dimension kan också kallas för *makten över agendan* vilket också, menar Lukes, kan ses som en *manipulativ* skendemokratisk maktutövning där subjekten trots ha inflytande över ett beslut trots att alternativen är avskalade till att gynna den som är i en hegemonistisk ställning.

” [...] A achieves his objectives in the face of B’s noncompliance by stripping him of the choice between compliance and noncompliance.”

(*ibid.* 18, kursiveringar i original)

Till denna teori vidareutvecklar Lukes att denna dimension är en fortsättning på den första, bortsett från att vara ett manipulativt maktutövande, och att den går att se om ett potentiellt problem inte blir vidtaget åtgärder eftersom det ständigt används veton för att frågan inte ska tas upp för ett gemensamt beslutsfattande (*ibid.* 20). De två första dimensionerna må vara bra verktyg när det kommer till att skapa en förståelse kring maktrelationer i en konflikt, men i den kritik Lukes ställer till dessa dimensioner hävdar han att det saknas en djupgående diskussion av bakgrundsliggande sociologiska och strukturbaserade relationer som kan vara avgörande för att förstå maktens form, omfattning och utövning. Samtidigt går dessa dimensioner endast att observera om det förekommer en öppen konflikt, vilket inte alltid är säkert när makt utövas (*ibid.* 22). Den *tredje dimensionen*, som också är den mest diffusa, kan sammanfattas som en dimension där makten över tanken står i fokus.

”[...] A may exercise power over B by getting him to do what he does not want to do, but he also exercises power over him by influencing, shaping or determining his very wants.”

(*ibid.* 23, kursiveringar i original)

Även om den tredje dimensionen i sin grundläggande förklaring må se enkel ut pekar Lukes på en del problem i att observera den. De två tidigare dimensionerna antyder att den som utövar makten måste ha ett eller flera syften med att utöva den på subjektet (*ibid.* 26). Istället för en direkt eller indirekt makt som har en tydlig utövare i form av en makthegemon argumenterar Lukes för att den direkta eller indirekta makten i den tredje dimensionen lika gärna kan innehas av subjektet, som exempelvis en demokratisk process (*ibid.* 33). Vidare finns det också en påtaglig problematik i att observera denna maktprocess eftersom den bygger på att opinionsbildningen hos makthavaren i första hand strider mot objektets primära vilja, men eftersom utfallet i denna process hamnar i makthavarens favör går det aldrig att se vilket resultatet hade blivit om denna konsensus aldrig uppkommit. Således är det svårt att se var i processen denna omställning skedde och i så fall vad makthavaren gjorde för att nå fram till det slutgiltiga utfallet (*ibid.* 41). Det är inte bara att makten kan vara förskaffad till subjektet som gör denna dimension svår att förklara; Lukes pekar på tre problem som gör denna dimension ytterligare diffusa att observera. För *det första* måste det finnas vetskap i varför ett potentiellt utfall inte träder i kraft vilket kan vara svårt eftersom det inte är säkert att det andra alternativet finns utförligt uttalat. För *det andra* är det inte säkert att den som har makten har en uttalad agenda, det är inte ens säkert att makthavaren ens har vetskap i att denne besitter ett maktkapital i en viss fråga. För *det tredje* menar Lukes att makten över

tanken, där själva tanken först måste produceras, inte kan begränsas till en ensam aktör utan att en förståelse för hur de etablerade institutionerna; såsom lärosäten, ideologier, kultur och religion är utformade. Tanken kan också uppkomma kollektivt hos en grupp människor och därigenom måste sociala relationer bejakas för att förklara den tredje maktdimensionen i en besluts- och utövandeprocess (*ibid.* 50ff).

3 Metod och material

3.1 Metod

Arbetets val av metod är helt baserad på syftet, problemformuleringen och valet av teori. Att tillämpa de valda teorierna gör att metoden i generella drag fungerar som en *litteraturstudie*, bortsett från kvalitativ intervju, där teori anknyts till de text- och filmbaserade källor som utgör empirin i analysavsnittet.

3.1.1 Fallstudie

Det som lämpar sig bäst för att belysa de olika aktörernas roll i maktspelet kring planeringen av Hyllie är att utforma arbetet som en kvalitativ fallstudie. Fallstudie som metod beskrivs av Denscombe (2009) som ett användbart verktyg i att beskriva interaktioner och processer på djupet. Fördelarna med en fallstudie är att resultatet kan påvisa processer på en djupgående nivå inget annat metodval har möjligheten att göra (Denscombe 2009:60). Badersten & Gustavsson (2010) hävdar att fallstudier, bortsett från att bevisa en process utfall, kan förklara vilken föreställning enskilda aktörer hyser och varför de valt att agera på ett specifikt sätt. Ur ett vetenskapligt perspektiv tillåter en fallstudie observatören att analysera enskilda handlingar utifrån objektets personliga perspektiv och vilket utfallet av agerandet inneburit (Badersten & Gustavsson 2010: 109). En fallstudie tillåter också ett varierande metodval av insamlande av data och källor. En fallstudies styrka ur en metodologisk synpunkt är att den tillåter användandet av allt från kvalitativa intervjuer till offentliga dokument och teorier (Denscombe 2009: 61 & 71; Kitchin & Tate 2000: 225). Eftersom processer som berör makten över planeringen generellt torde vara alltför omfattande att granska tillåter en fallstudie av ett specifikt fall, i detta fall Hyllie, arbetsprocessen till att bli mer koncentrerad och djupare i sitt tillvägagångssätt. Å *ena sidan* kan inte resultatet i en fallstudie ses som representativt för alla maktprocesser kring planeringen utan bara för det utvalda fallet. Å *andra sidan* beskrivs den vetenskapliga tyngdpunkten ligga på de processer och interaktioner en fallstudie lyckats observera (Denscombe 2009: 62). Då det intressanta för min granskning är att försöka belysa de maktprocesser och aktörer som lett fram till att stadsdelen Hyllie uppkomst blir arbetet begränsat till att förklara just detta fenomen. Med redan existerande maktteorier blir metoden i fallstudien tillsammans med syftet ett mer s.k. *avgörande fall* där det *teoretiska syftet* prövas med mitt resultat (Badersten & Gustavsson 2010:109). Vidare i analysdelen kommer källorna att genomgå en *triangulering* mellan statsvetenskapliga maktteorier och urbanegeografiska dito. Likaså källmaterialet kommer metodologiskt att

jämföras där primärkällorna i form av intervjuer ställs mot skrivna sekundärkällor såsom nyhetsartiklar, detaljplaner och flyers (se Denscombe 2009:185ff).

Resultatet skall inte ses som en generell "sanning" som är applicerbar på liknande planeringsprocesser. Således inte sagt att resultatet inte kan vara av vikt i att förstå liknande processer av andra fall; men det kräver fler fallstudier och djupare granskning.

3.1.2 Phronetic Planning Research som metodologi

Bent Flyvbjerg (2004) menar att makten i planeringsprocessen bäst går att förklara genom att använda en *phronetic* metodologi (*Phronetic Planning Research*). Flyvbjerg använder sig av Aristoteles definition av *fronesis*, dvs. förmågan att bedöma objekt och relationer bortom ett rationellt synsätt (Flyvbjerg 2004: 284f). I ett planeringssammanhang hävdar Flyvbjerg att *fronesis* belyser "värderingar och intressen" i den urbana planeringen (*ibid.* 287). Vidare beskrivs denna metod tillåta en mängd olika tillvägagångssätt för datainsamling eftersom *Phronetic Planning Research* inte är avgränsad till en enda; bara metodiken är relevant för att förklara det valda problemet. Då tidigare teorier angående neoliberalism och det neoliberal paradigmet ständigt försökt komma underfund med *vad* neoliberalism är, *varför* den uppkommer och hur den *manifesteras* i det urbana rummet väljer jag att se det ur ett, enligt Flyvbjerg, fronesiskt perspektiv. Detta innebär att den ideologiska ansatsen ses med *nihilistiska* ögon och att neoliberalism istället ska ses som ett epitet på en planeringsprocess snarare än en politisk och ideologisk sådan (*ibid.* 291).

3.1.3 Kvalitativ intervju och urval

En stor del av arbetet hade från början krävt ett antal intervjutillfällen vilket gör att denna fallstudie skulle ha varit starkt baserad på primärkällor men även sekundärkällor. Urvalet var begränsat till de aktörer jag i min fallstudie väljer att granska. Huvudsakligen avsågs urvalet från början innehålla offentliga tjänstemän inom planeringen i Malmö stad, folkvalda politiker inom byggnads och utvecklingsnämnder, privata aktörer såsom byggföretag och investerare och talespersoner från den gemensamma lobbyorganisationen *Samsyn Hyllie*; men pga. dåligt gensvar från de tänkta informanterna innefattar den kvalitativa intervjun endast en informant.

Fördelen som Ryen (2011) beskriver med kvantitativ intervju är att, liksom i en fallstudie, ett unikt djup kan nås då intervjupersonens tankar och reflektioner kring ett fenomen kan analyseras. Inte heller finns det en anledning till att reflektera kring urvalet eftersom det ligger i fallstudiens syfte att granska dessa aktörer (Ryen 2011:77). Intervjumetoden är utvecklad som en *guide approach*, dvs. att intervjun är strukturerad med formulerade frågor men att det

vid intervjutillfället ändå gavs möjligheten att kringgå den förberedda dispositionen (Kitchin & Tate 2000: 214). Detta för att nå en djupare diskussion kring de ämnen jag valde att granska och på så sätt kanske uppdaga data som ett mer strukturerat metodval inte skulle möjliggöra. Vidare tillät det informanten att utveckla svaren om det från mitt håll fanns oklarheter i resonemang eller svar.

3.1.4 Diskursanalytiska verktyg

I bearbetning av tidningsartiklar, dokument och övrig text använder jag mig av en mängd diskursiva verktyg. Vad som innefattas som objekt inom en diskursanalys är viktigt att poängtera och är inom detta arbete svårt att på ett adekvat sätt kategorisera dessa textanalytiska verktyg eftersom de generellt sätt bygger på en liknande metodologisk innebörd. Jag hävdar, trots omfattningen, att mycket finns att finna i de flesta vedertagna diskursmetoder, men att lite av varje bör dissekteras för att renodla goda diskursanalytiska verktyg. Den första metodiken som går att kategorisera är en *semiologisk diskurs*; för att blottlägga texten dess innebörd och mening. Mike Crang (1997) menar att den *semiotiska diskursen* är relativt snarare än fixerad. Crang, som refererar till Charles Peirce, hävdar att semiotiken sammanlänkar ett objekts innebörd via tre uppfattningskategorier. Den första är *det ikoniska*, som beskriver ett objekt för vad det faktiskt är. Det andra är *det indexikala*; som inte har samma, men en liknande och generell vedertagen betydelse för tolkaren. Det tredje är *det symboliska* som är den mest vida innebördsanskaffningen av ett objekt som inte alls måste ha direkt anknytning till det grundläggande objektet (Crang 1997: 191). *Semiologi* som diskursverktyg är, enligt Stuart C. Aitken (1997), övertygelsen om att språk och text innehar ett, för textproducenterna, omedvetet *symboliskt* värde som för den som granskar dokumenten har möjligheter att blottlägga. Text, språk och citat är ur en *semiologisk metodik* bunden till att försöka förstå de sociala, politiska och kulturella faktorer som varit närvarande vid en diskurs utformning och manifestering (Aitken 1997: 205).

Ur en *hermeneutisk diskursmetodik* beskaffenheter måste textmaterial, liksom inom *semiologin*, sättas i ett socialt, historiskt och kulturellt samband för att på ett adekvat sätt förstås. Även författaren till textmaterial placeras i denna struktur. *Metaforers* innebörd bör inom *dokumentanalys* också tas i beaktning för att skapa en förståelse för dess diskursiva innebörd och att uppfattningen av ett objekt beror helt på individen och textproducentens erfarenheter, syfte och bakgrund. Aitken menar att metaforer inom beskrivande text och bild tvedelar ett objekts betydelse och därmed gör uppfattningen av ett objekt, såsom Hyllie, flytande (*ibid.* 206). I relation till hur de olika aktörerna inom planeringen av Hyllie väljer att

implementera för betydelse i Hyllieprojektet i dialogen mellan näringsliv, politiker och kommuninvånare bör det, enligt mig, gå att finna en betydande och viktig skillnad. Eftersom *maktförhållanden* inom planeringsprocessen är själva syftet för detta arbete går även att implementera en *marxistisk diskursmetodik* som Aitken, i samma kapitel, beskriver som en tillvägagångssätt i att förklara maktförhållandens inverkan på hur sociala och kulturella strukturer produceras med ekonomin som bas. Bland dessa strukturer även urban planering och arkitektur (*ibid.* 207). Även om den kritik som riktas mot en marxistisk diskursmetodik hävdar att ett sådant tillvägagångssätt riskerar att bli för *deterministiskt* eftersom ekonomiska strukturer ses som den grundläggande faktorn för makt och samhällslig utveckling (se *ibid.* 206 & 208), argumenterar jag att en sådan metod bör tas i beaktning när det kommer till att granska maktförhållanden i planeringen av Hyllie. Ekonomiska faktorer bör alltså tas i beaktning tillsammans med teorin om att en *tankehegemoni* över vad som bör planeras produceras av de som kapitalisera den urbana planering och följaktligen hur samtliga aktörer i planeringsprocessen förhåller sig till det sistnämnda.

3.1.5 Hantering av källor och källkritik

Eftersom stora delar av arbetet är baserat på tidningsartiklar, styrdokument och visioner måste det tas i beaktning att således stora delar av materialet kan ha blivit färgad av andra författares, krönikörers och journalisters åsikter och reflektioner; vilket i den här fallstudien inte kommer att ha en avgörande roll för analysens validitet. Detta pga. att syftet är att ställa tankar, idéer och retoriska diskurser mot teorier för att blottlägga arbetets problemformulering. Däremot kommer text- och intervjubaserade källor citeras löpande genom analysen eftersom de presenterar retorikens grundläggande innebörd och för att frångår risken att skapa tolkningsföreträde över empirin.

3.2 Material

Allehanda webbaserade tidningsartiklar har utgjort grunden för att få en kronologisk genomgång av planeringsprocessen i Hyllievång. Bland dagstidningar har *Sydsvenska dagbladet* haft en avgörande roll för att ge empiriskt material till denna kronologiska grund, tillsammans med *Dagens Nyheter* och *Skånska Dagbladet*. Även andra mer nischade tidsskrifter såsom *Fastighetsvärlden idag* och *Tidsskriften Arkitektur* har tillhandahållit relevanta aspekter för min empiri. Inom det dagstidningsmässiga materialet har också debattartiklar, insändare och krönikor kunnat bidra till en mer personlig nivå på det empiriska innehållet. Offentliga styrdokument i form av riktlinjer och översiktsplaner från Malmö stad har givit arbetet en offentlig aspekt. Till den visionära aspekten har arbetet använt sig av

samarbetsorganisationen *Samsyn Hyllies* tidsskrift *En plats i världen* samt visionsfilmen *Vision Hyllie 2015* som sammanfattar *Tvärnit Malmö*.

4 Bakgrund

Hyllie kan beskrivas som *stadsdelen som aldrig blev av* under det stora miljonprogrammet på 1960-1970-talet. Då de närliggande stadsdelarna Lindeborg och Holma-Kroksbäck stod klara kom den stora utflyttningen från kommunen att innebära en stor stagnation inom bostadsbyggandet. Avslutningen av miljonprogrammet beskrivs som ”abrupt” eftersom cykel- och gångvägar fortsatt rakt ut i tillsynes intet (*En plats i världen*, oktober 2012: 7). Förklaringen till varför Hyllie aldrig blev fortsättningen på Malmös expansion söderut beskrivs av Mikael Wallberg, projektansvarig för Hyllie på Malmö stad, som en strukturomvandling om vad för bostäder och levnadssätt som mest eftertraktat hos allmänheten. *Gröna vågen* på 1970-talet, då Malmös invånare sökte sig till en mer idyllisk närvaro i kranskommunernas snabbt expanderande villaområden, stoppade denna södra stadsdels förverkligande. Idag är det som eftertraktas helt annorlunda och det går att tala att det nu pågår en *urban-romantisk* tid (Intervju 2015-04-14). För i början av 1990-talet hände något i Malmö; Öresundsbron började diskuteras på allvar, en anslutande Citytunnel likaså. I den vevan ska enligt historien en lokal byggherre vid namn Percy Nilsson ha kommit med en vision om en helt ny stadsdel. Resten är historia och den analyseras i följande avsnitt.

5 Makten över planeringen

I den här analysdelen framhäver jag de aktörer som i den mediala diskursen brukar framstå som de mest avgörande för utbyggandet av Hyllievång. Att kategorisera aktörerna är i detta fall mycket svårt eftersom det ter sig finnas överlappningar i både händelseförloppet och samspelet mellan privata och offentliga aktörer.

5.1 Hyllie, det offentliga och politiska spelet

Den 10 januari 2007 togs det första spadtaget på den nya multiarena som skulle byggas på en tillsynes öde åkerplätt söder om Malmö. *Sydsvenska dagbladet* var där i egenskap av journalisten Olof Westerberg som i sin artikels underrubrik valde att skildra denna startpunkt till det som skulle komma att bli en ny stadsdel på följande sätt:

”Tre hockeyhjältar, en tjänsteman, en politiker. Och Percy Nilsson. Denna sexhövdade skara duckade i går för ovädersmolnen och grävde det första spadtaget till multiarenan på Hyllievång.”

(SDS 2007-01-11a)

Tjänstemannen var Malmös stadsbyggnadsdirektör Christer Larsson, politikern var Malmö stads dåvarande socialdemokratiska kommunalrådsordförande Ilmar Reepalu; byggherren, Percy Nilsson, tidigare nämnd i samma citat går här även under epitetet ”hockeybasen”. I det tal som Ilmar Reepalu höll den dagen förtydligar han att arenan är lika viktig för Hyllievång som Turning Torso var för Västra hamnen och att det utan Percy Nilssons uthållighet inte hade varit möjligt (*ibid.*). I en annan skildring av eventet, skriven av journalisten Henrik Bredberg, lovordas Ilmar Reepalu lika ömsesidigt av Percy Nilsson som han delar förverkligandet av detta projekt med orden ”förstående politiker”. Bredberg försätter med att beskriva denna händelse som ett fortsättningskapitel på Malmös förvandling och att vinnarna i slutändan ”*varken [är] Nilsson eller Reepalu*” utan ”*Malmö, Skåne [och] hela Öresundsregionen*” (SDS 2007-01-11b). Vägen till förverkligandet av Hyllie torde kunna tala sitt tydliga språk. Lovorden haglar över aktörerna på ett intimt sätt och det är lätt att bilden av vad som hände generaliseras till de ovanstående citatens diskurs. Aktörerna är i den formella sagan om Hyllie är i första hand Percy Nilsson som *visionär och byggherre* och i andra hand Ilmar Reepalu som *politisk maktbary* och i tredje hand, och mer informellt, Christer Larsson som *kommunal tjänsteman*. Men den bakomliggande processen till detta slutskede är inte alltid lätt att konkretisera.

När Börje Klingberg, från början exploateringschef senare fastighetsdirektör, ser tillbaka på sitt yrkesliv inom Malmö stad säger han, i en artikel skriven av Britt-Marie Bergström, att vägen till förverkligandet av Hyllie inte skett utan att det uppstått komplikationer från politiskt håll. När Percy Nilsson för första gången presenterade sina intentioner att bygga en arena på Hyllievång, ett projekt vid namn *Tvärnit Malmö*, möttes han av ointresse från kommunledningen. I artikeln hävdar Klingberg att det var han tillsammans med stadsbyggnadsdirektören Christer Larsson som uppmuntrade Nilsson att ihärdigt fortsätta med sitt projekt, något Klingberg säger sig vara glad över med reflektionen att "[r]isken är att det bara varit en korvkiosk i Hyllie när Citytunneln togs i drift" (Bergström, SDS 2013-06-02). Samma bild ges cirka ett år tidigare av Percy Nilsson i tidsskriften *Fastighetsvärlden*. Nilsson säger att hans intentioner för Hyllie föddes när Öresundsbron började byggas och när diskussionerna om den anslutande Citytunneln började uppkomma. Ilmar Reepalu, tillsammans med den politiska ledningen, skulle då enligt Nilsson ha visat ett svalt intresse för projektet. Vändpunkten kom först när Christer Larsson blev stadsbyggnadsdirektör och började gå på Nilssons linje (Fastighetsvärlden, 2012-09-28). Någonstans på vägen förändrades den politiska ledningens intresse för Hyllieprojektet. Att det var i samband med att Christer Larsson blev stadsbyggnadsdirektör, vilket både Percy Nilsson och Börje Klingberg verkar vara överens om, skedde denna process dold från offentlig insyn; kanske så enkelt som genom vardagliga inofficiella möten med Ilmar Reepalu och andra politiska företrädare [sic!]. Det kan också vara, som Dannestam (2009: 117) uttrycker det, att Malmös omvandling från *industristad* till *kunskapsstad* var en långdragen process och att det fortsatt fanns ett "industristadslogik" bland tjänstemän och politiker under den tiden Percy Nilsson utvecklade sin vision *Tvärnit Malmö* och att det därigenom endast gick att finna ett allmänt ointresse.

År 2001 kom dock tillslut beskedet från kommunstyrelsen att arenan fick lov att byggas. På presskonferensen figurerade både Percy Nilsson, Ilmar Reepalu och Christer Larsson. Detaljplanen var då ännu inte godkänd i kommunfullmäktige. Projektplanen gick som tidigare under namnet *Tvärnit Malmö* och de båda aktörerna uttrycker sig positivt. Enligt journalisten Anders Engman har Percy Nilsson haft som krav att Citytunneln skulle byggas för att dessa planer skulle förverkligas; något som Nilsson avfärdar med att kort och gott säga "jag tror det blir en tunnel..." (SDS 2005-04-21). Vad som förekom bakom denna omvändning förtäljer inte artikeln, men att stadsbyggnadsdirektören Christer Larsson haft en avgörande roll i denna process är inte omöjlig att fastslå; med det material som finns att tillgå. Neoliberal *input* i den

politiska ledningen beskrivs också i svenska sammanhang implementerats i den offentliga planeringsprocessen inom kommunernas institutioner via tjänstemännens arbetsmetoder (Lundquist 2014: 114). Att det skulle finnas en ovilja bland politikerna att förverkliga *Tvärnit Malmö* håller inte Mikael Wallberg, nuvarande projektledare för Hyllie, med om. I min intervju hävdar han att det var det var industrikrisen på 1990-talet som banade vägen för Percy Nilsson att påbörja Hyllieprojektet.

”[A]tt förespegla politikerna i den situation som Malmö var i då och säga: ’det här kan jag genomföra’ finns det ingen politiker i världen som skulle säga ’nej.’”

(Mikael Wallberg, intervju 2015-04-14)

Det intressanta här är att Wallberg lyfter den industriella krisen och Malmö pågående ”förvandling” som en möjlig orsak till att Hyllieprojektet, med arenan, kom till att påbörjas vid den aktuella tiden. De politiska spelreglerna, att en privat aktör var villig att investera i en då icke-existerande stadsdel, låste den politiska ledningen att helt enkelt på längre sikt bifalla *Tvärdrag Malmö* som projekt i detaljplanen. Att industrikrisen som drabbade Sverige och Malmö hårt under slutet på 1980-talet och början på 1990-talet skulle ha utgjort skiljelinjen mellan det postindustriella och neoliberala paradigmet har tidigare motiverats som en möjlig orsak (se Baeten 2012; Dannestam 2009). Harvey (1989) menar att det gick att se att städer efter en strukturell kris började söka sig mot att generera vinst genom bl.a. evenemang och turism, vilket en potentiell arena kan bistå med. Dock ej sagt, som Mikael Wallberg antyder, att det inte fanns interna motsättningar inom kommunfullmäktige. Varken Ilmar Reepalu eller Börje Klingberg, i Claes Fürstenbergs artikel i *Sydsvenska dagbladet*, ansåg att det fanns några problem med utförsäljningen av marken i Hyllievång till Percy Nilsson. Kritiker inom kommunfullmäktige ansåg att 250 miljoner kronor för marken var ett för lågt pris. Ilmar Reepalu avfärdade kritiken genom att säga:

”Vi säljer inte till högstbjudande utan till en exploatör där vi kan ställa krav. Det finns ingen anledning att trissa upp priserna”

I samma artikel legitimerar Börje Klingberg försäljningen genom att hävda ”[d]et är ett bra avtal för Malmö kommun om man ser till helheten”. På frågan om försäljningen av marken, som ännu inte godkänts av kommunfullmäktige, kommer bädda för en politisk oenighet svarar Reepalu:

”Nej, det tror jag inte. Alla partier värnar väl om en utbyggnad av Hyllie.”

(SDS, 2006-01-27)

Detta är en tydligt skapande av legitimitet av försäljningen genom att försäkra allmänheten att Malmö stad har en tydlig kontroll över vad som byggs samt att detta är en åtgärd som kommer gynna kommunen ”i sin helhet”. Vad denna helhet innefattar går inte Klingberg in på men den påstådda föreställningen om att det finns en stor politisk enighet kring försäljningen bör tala för att tydliga och långdragna politiska mål i processen. Att här jämföra denna politiska legitimering med epitet såsom att Hyllies exploatering kommer att gynna alla Malmö medborgare slutändan tar bl.a. Allmendinger (2009) och Weber (2002) upp som ett vanligt diskursivt tillvägagångssätt inom den neoliberala planeringen. I en neoliberal kontext förekommer alltför ofta en tilltro till större urbana projekt och att de i slutändan kommer vara en bra investering för staden, dess invånare och för den ekonomiska tillväxten (Weber 2002: 537). För om den allmänna uppfattningen om Hyllie, bland stadens politiska partier och invånare, finns det inget som kan motivera varför bygget av en arena på en oexploaterad åkermark skulle vara fel. Många av de moderna projekten i Malmö har, som Reepalu i det föregående citatet markerar, upplevts som opolitiskt bundna och därmed inte varit ämne för en större politisk konflikt (se Dannestam 2009: 182). Även om det finns neoliberal tecken i denna retorik är det inte särskilt anmärkningsvärt om ett sådant beslut drivs i en dominerande socialdemokratisk politisk ledning eftersom projektet tillvägagångssätt och vision inte kommer från ett politiskt dito och därmed, liksom Dannestam i föregående referens, får beslutet att verka opolitiskt (jfr Lundquist 2014: 114).

Bara två dagar efter markaffären med Malmö stad sålde Percy Nilsson vidare marken till det norska företaget Sten & Ström, något som både Reepalu och Klingberg visste om (SDS, 2006-01-27). Försäljningspriset var mer än det dubbla jämfört med vad Percy Nilsson gett Malmö stad; 570 miljoner kronor. Kontroversen gjorde att det vänsterpartistiska kommunalrådet Anneli Philipson överklagade beslutet, vilket senare avslogs av länsrätten. I samma artikel, som skrevs i samband med att Ilmar Reepalu annonserat sin avgång 11 februari 2013, formulerar Philipson Reepalus förhållningssätt till Hyllieprojektet som att ”[d]et är uppenbart att vissa haft större inflytande än andra över vår stads utformning. Vissa som haft Ilmar Reepalus öra har haft företräde” (SDS, 2013-02-10).

Sammanfattningsvis kan sägas att de mest centrala aktörerna kring Hyllies uppkomst i grunden bygger på *input* från en stark entreprenör med en tydlig vision. Utförandet hade,

enligt vad både aktörer och tidningsartiklar förtäljer, inte kunnat utformas om det inte vore för att det fanns en viss förmåga att övertala den politiska ledningen. Genom processen har det funnits en stor politisk enighet; dock med vissa undantag. Den industriella krisen i slutet av 1980-talet har framhävts som en möjlig orsak till varför arbetet med Hyllie satte igång vid den aktuella tiden tillsammans med att den politiska ledningen helt enkelt inte hade möjlighet att neka så stora investeringar på stadsplaneringsprojekt. Det har, genom tidningsartiklar, funnits tecken på att Malmö stad ställt ultimatum för vad som fått byggas på kommunens mark vilket kan ha fungerat som en försäkran om att kommunens ledning fortfarande har makten över planeringen. För att upprätthålla projektets legitimitet har bilden av Hyllie målats upp som ett projekt som hela Malmös befolkning, tillsammans med Skånes och Öresundsregionens, kommer vinna på. Jag kommer senare i detta avsnitt analysera just visionsarbetet kring Hyllie; från *Tvärnit Malmö* till idag.

5.2 De privata aktörerna

Vid första anblick liknar måhända Hyllie en fortsättning på Malmös ”förvandling” i likhet med Västra hamnen; det är i alla fall så sammarbetsorganisationen Samsyn Hyllie väljer att framhålla projektet i sin tidsskrift *En plats i världen* (2012: 3). Även om likheterna i utformning och arkitektur bör vara tydliga att se finns det ändå stora skillnader i hur uppkomsten och utvecklingen utformats. Mikael Wallberg menar att skillnaden mellan Hyllie och Västra hamnen är att Hyllies utveckling i större utsträckning sker på marknadens villkor. Även om han håller fast vid att kommunen har stått för det stora visionsarbetet för området går det inte att bortse från entreprenörernas roll. Västra hamnen började som bomässan Bo01 med bostadsbyggande som följd medan de första etablerade byggnaderna i Hyllie var stora anläggningar såsom arenan och köpcentrat Emporia (intervju 2015-04-14). Således sagt att de privata aktörerna haft helt andra förutsättningar att påverka stadsplaneringen i Hyllie. På frågan om vilken privat aktör som varit avgörande för Hyllies utveckling svarar Wallberg, vid samma intervjutillfälle, att det inte går att bortse från Percy Nilssons betydelse för projektet. Var befinner sig då Percy Nilsson i det här projektet och vad hade han egentligen för intentioner i Hyllie?

”Percy Nilsson är malmösonen och entreprenören som målmedvetet och med stort hjärta byggt och nu driver en arena av världsklass för Malmöborna, Öresundsregionen och södra Sverige. Stora initiala investeringar har varit helt avgörande för utvecklingen av Hyllie. Någon måste gå före med investeringar för att andra ska våga följa efter. Percy var den som vågade gå före. Percys projekt har haft stor betydelse för den positiva utvecklingen vi nu ser i Hyllie”

(Börje Klingberg i *En plats i världen*, oktober 2012: 39)

Så beskrivs Percy Nilsson av den tidigare exploateringschefen och senare fastighetschefen på Malmö stad. Att Percy Nilsson var den som ”vågade gå före” och att det Hyllie som finns idag inte hade varit möjlig utan ”stora initiala investeringar”. Vad syftet med exploateringen av Hyllie egentligen innebar tas inte upp i detta citat men Percy Nilsson själv hävdar i en artikel i *Dagens Nyheter* att det hela började med att det i början på 1990-talet gick bra för hockeylaget Malmö Redhawks; för vilka han då var ordförande för. I ett skede ämnade de att köpa upp den arena hockeylaget spelade i och samtidigt höja taket på anläggningen. Deras begäran nekades. Det var just då, enligt Nilsson, som tanken om Hyllie dök upp. På statlig och kommunal nivå hade i början på 1990-talet megaprojekt som Öresundsbron och Citytunneln börjat diskuteras; men det var långt ifrån klart om dessa projekt skulle realiseras. När det senare blev klart att Öresundsbron skulle förverkligas uttrycker Percy Nilsson följande:

”Så kom det plötsligt ett beslut [om Öresundsbron] och jag började ägna mina tankar åt detta, som var ett åkerfält och en sopstation. Det skulle bli en tågstation, en förbindelse till Kastrup och Köpenhamn, motorvägen ligger alldeles utanför. Det var rätt spännande och jag ritade på vad man skulle kunna göra, anlitate en del arkitekter och satt och filosoferade.”

(Percy Nilsson intervjuad i DN 2014-02-22)

I detta skede påbörjades sedan visionsprojektet vid namn *Tvärnit Malmö*, vilket jag senare kommer att analysera. Från denna formulering är det lätt att påstå att grunden till dagens Hyllie i första hand skapades genom viljan att bygga en större och mer modern ishockeyarena och att den *beboeliga* stadsdelen föddes ur en ensam aktörs visioner. Som tidigare nämnt fanns det ett överliggande krav på att Citytunneln skulle bli av om arenan skulle vara aktuell. En annan sak som skiljer Hyllie från Västra hamnen är, enligt Mikael Wallberg, att det inte var de traditionella byggföretagen som började investera i Hyllie och att det till en början var svårt att få dit företag såsom PEAB, HSB och det kommunala fastighetsbolaget MKB (intervju 2015-04-14). I den bemärkelsen går det måhända att fastställa att Percy Nilsson, precis som Börje Klingberg tidigare i detta stycke uttryckte det, var den som vågade gå före

vilket på senare sikt kan ha fungerat som en inkörsport för framtida investeringar i området (jfr Dannestam 2009: 164).

5.2.1 Scandinavian Tower, ett fall i fallet

Den norske affärsmannen och hotellentreprenören Arthur Buchardt hade länge planer på att bygga ett hotellkomplex som en skyskrapa på 325 meter i Hyllie. Planerna formades i samband med Percy Nilssons *Tvärnit Malmö* och kom att få det preliminära namnet *Scandinavian Tower* (SDS, 2012-09-21). Sedan år 1997 hade Buchardt bygglov för sitt hotell men projektet drog ut på tiden och Malmö stad beslutade i november år 2012 att riva upp planerna eftersom det fanns en vilja att skapa en byggnad som skulle kunna nyttjas av allmänheten (SDS, 2012-11-22). Om det var den tidsmässiga aspekten på det ofullbordade hotellet som låg till grund för det inställda bygglovet går det endast att spekulera i. Faktum kvarstår dock att det under planarbetet för *Scandinavian Tower* av andra aktörer började planeras hotell i Hyllie. Först ut var Percy Nilsson med byggstarten på sitt hotell bredvid Malmö arena. Den norske hotellentreprenören Petter Stordalen, tillsammans med byggföretaget Annehem och PEAB, hade också utvecklat ett hotellprojekt i Hyllie vid namn *Point Hyllie* (SKD, 2013-10-22). Även om Arthur Buchardt i en artikel i *Fastighetsvärlden idag* (2012-09-20) hävdar att det inte sker någon större konkurrens och att de olika hotellaktörerna inte konkurrerar "[...] utan vänder sig till en annan målgrupp" byggdes aldrig hans hotell. När Malmö stad beslutade att häva hans bygglov till förmån för andra aktörer kallade han tjänstemännen inom stadsplaneringen på Malmö stad för "inkompetenta" (SDS 2012-09-21). Mikael Wallberg hävdar dock att detaljplanen endast tillät en byggnad över spåren på stationen i Hyllie; detta eftersom alltför många och stora byggnader hade blivit för tungt och att konstruktionen krävde avancerad pålning genom stationstorget och marken. När sedan PEAB/Annehem, Percy Nilsson och IKEA började tala om ett hotell i Hyllie skulle marknaden för tillfälligt vara mättad, vilket Arthur Buchardt, enligt Wallberg, ska ha insett (intervju 2015-04-14).

Det som är intressant i fallet *Scandinavian Tower* är att marknadens mantra, utbud och efterfråga, verkar ha fungerat som en viktig faktor i Hyllies begynnande exploatering. När de privata aktörerna, i samförstånd med Malmö stad, påbörjade exploateringen av Hyllie var det inte bostäder och samhällsservice som var på agendan utan köpcentra och hotellkomplex. Någonstans i denna etablering ska en förändring i bemötandet mellan de privata och offentliga aktörerna ha skett. Enligt *Tidsskriften Arkitektur* (2012-11-22) hade Malmö stad i åtanke att utnyttja den markangivelsesrätten till att skapa något tillägnat offentligheten på stationstorget.

Men som tidigare påvisat skedde denna förändring i relationen mellan de privata och offentliga aktörerna förrän drygt 10 år senare; från Percy Nilssons bygglov 2001 till Arthur Buchardts upprivna dito 2012. Fanns det således en förnimmelse hos Malmö stad att ”återta” makten över *vad* som byggdes i Hyllie och för *vilka*?

Mikael Wallberg säger i en intervju att det fanns en rädsla från tjänstemän och politiker att Hyllie endast skulle ses som en ”*extrem etablering*” med arenan, köpcentra och hotell istället för, i första hand, en *beboelig* och *mänsklig* stadsdel (intervju 2015-04-14). Även om han inte tar upp Arthur Buchardts *Scandinavian Tower* som ett tydligt exempel borde det, även om det från början funnits krav från offentligt håll på byggherrarna i området, gå att se en förändring i tonläget mellan kommun och privata exploatörer.

5.3 De offentliga och privata målen, konflikt eller samförstånd?

Som tidigare nämnt skiljer sig Hyllie på många plan från Malmös övriga stadsdelar, även Västra hamnen inräknat som brukar jämföras som en fortsättning på Malmös ”förvandling” från *industristad* till *kunskapsstad*. Att Hyllies utbyggnad från början i stor utsträckning är beroende av marknadskrafter har tidigare i detta arbete hävdats och måhända har detta elastiska maktanspråk på *vad* och för vem Hyllie byggs ha bäddat för icke-offentliga konflikter privata och offentliga aktörer emellan. För Malmö stads mål verkar vara ganska tydliga på *vad*, *varför* och för *vilka* stadsutbyggnaden i första hand är ämnad. I Malmö stads planeringsstrategi för stadsutbyggnation går tydligt att se vilka mål och riktlinjer de har för bostadsbyggande:

”Markupplåtelse till flera byggherrar inom samma kvarter är ett sätt att verka för ett mer varierat bostadsbyggande. [...] Malmö stad ska möjliggöra en omfattande nyproduktion av bostäder. Kommunen ska vara ett starkt stöd i nybyggnadsprocesserna, bland annat genom en god planberedskap och ett aktivt planarbete. Samverkan ska sökas och service erbjudas aktörer som är intresserade av att bygga bostäder i Malmö.”

(Malmö stad 2014: 31)

I samma dokument framgår det att kommunen har som mål att ”[f]ör att bidra till stadens attraktionskraft och stödja en god utveckling behöver bostadsproduktionen hålla jämna steg med befolkningsutvecklingen och skapa ett varierat utbud av attraktiva bostäder i olika lägen”(*ibid.*). Med dessa citat finns två tydliga målpunkter; *den första* hävdar att Malmö stad ska fungera som ett stöd åt aktörer som ämnar bygga bostäder i Malmö. Detta genom att bistå med planeringsunderlag samt agera moderator mellan dessa aktörer. *Den andra målpunkten*

skiljer sig här från den första i form av hur Malmö stad som aktör ska verka mot privata byggaktörer. Det här målet kan liknas vid en vision om *vad, för vem och i vilket syfte* som staden ska utvecklas och byggas. Det går att jämföra med att städer i en neoliberal kontext alltmer måste agera en aktör som med hjälp av markanpassningar gynnar den ekonomiska tillväxten i form av bostadsbyggande och företagsetableringar och därmed omstrukturera sin ursprungliga roll som enbart offentlig *government* (jfr. Brenner 2004: 260). Fortsatt säger Börje Klingberg i en intervju i Malmö stads tidning *Planering i Malmö* att fastighetskontoret tillsammans med stadsbyggnadskontoret, i egenskap av Malmö stads markägare, har som uppgift att färdigställa mark så att det blir byggklara tomter. *Vad* som får byggas ligger här, enligt Klingberg, i kommunens händer:

”Det kan vara ett projekt som kommunen tycker är bra att utveckla på platsen, eller att fastighetskontoret går ut med prospekt[.] Kommunen ställer upp vissa kriterier för vad de vill åstadkomma med området.”

(Börje Klingberg i *Planering i Malmö* 2012:1: 11)

Malmö stad har på den punkten, precis som Börje Klingberg i citatet ovan förklarat, kriterier och tydliga mål för vad som ska exploateras och byggas och för vem. De två föregående källorna kan således omformuleras till ett tydligt antagande: Om det inte ligger i Malmö stads intresse att ett visst byggprojekt planeras och därmed byggs kommer detta inte heller ske. Om Malmö stads kriterier inte uppfylls av en byggherre kommer inte heller projektet bifallas av de politiska nämnderna i kommunen. Om dessa två antaganden är gällande kan två påstående i så fall gälla för planeringen och exploateringen av Hyllie: Det låg i Malmö stads intresse att Percy Nilsson fick bygga Malmö arena. Det låg inte i Malmö stads intresse att ytterligare ett hotell, *Scandinavian Tower* som för övrigt dragit ut på tiden, byggdes i området. I den bemärkelsen innehar Malmö stad ett maktkapital i frågan om stadsutvecklingen; en relation som privata aktörer antingen måste följa eller påverka. Detta kan jämföras med vad Allmendinger beskriver går att se i den neoliberala planeringen där det fortsatt går att finna slitningar mellan ett offentlig *government* och en mer aktörsomfattande *governance* inom planeringe. I det fallet beskrivs det som en *planeringshegemoni* om vem som har makten att bedriva den slutgiltiga planeringen (Allmendinger 2009: 105).

Att påstå att det inte har funnits politiska och juridiska krav vid Percy Nilssons exploatering av Hyllievång och sedermera uppförandet av Malmö arena med tilliggande hotell är av tidigare redovisade källor till att förkasta, men frågan kvarstår ändå om hans vision *Tvärnit Malmö* tillsammans med industrikras och personliga relationer till tjänstemän och politiker

kan ha varit honom till gagn genom processen (jfr. Harvey 2008:37; Swyngedouw et al. 2002: 565).

Arthur Bucharths icke-slutförda hotellplaner är måhända i grunden mer komplicerade än så, men samtidigt uppkom inte Malmö stads beslut att riva upp bygglovets från intet. Att ”*inkompetenta*” tjänstemän, som agerar som kommunens *output*, skulle agerat på eget bevåg är också tämligen säkert att förkasta. Som tidigare nämnt fanns det indikationer på att Malmö stad ville närvara med något för offentligheten vid stationstorget i Hyllie. I den aspekten finns det en tydlig hegemoni i beslutet som kan härledas till Lukes (1974) första och andra maktdimension. De omformuleringar jag tidigare nämnt i det här fallet verkar kunna kategoriseras två huvudargument till varför Hyllie började exploateras från början i förhållande till den första och andra maktdimensionen. *För det första* yttrade sig den första maktdimensionen i två aspekter. Den direkta makten att inte bifalla Percy Nilssons vision *Tvärnit Malmö* och tillslut makten att göra raka motsatsen. I det här fallet var innehavaren till den *hegemonistiska* ställningen Malmö stads politiska ledning. Från början var det enbart en motsträvig ovilja, skepsis eller ointresse. Sedermera går det att se en förändring i inställningen till projektet; det blev helt plötsligt *viktigt* för Malmö och *ett måste* för stadens framtida utveckling, vilket är de två huvudargumenten; därigenom ett bifall. *För det andra* fanns det under planeringsprocessen och efter bifallandet tydliga krav på *vad* som fick byggas, *var*, *av vem* och *för vem*. Denna andra maktdimension innehade även Malmö stad men samtidigt fanns det, som tidigare nämnt, krav från Percy Nilsson på att Citytunneln skulle byggas. De båda nyanserna av den andra maktdimensionen i det här fallen kan omformuleras till ett: *antingen-eller-argument*. *'Antingen byggs det här, här eller så byggs det ingenting alls. Antingen så byggs Citytunneln, eller så byggs inte arenan'*. Det intressanta här är var brytningen i det som kan förklaras med den första och andra maktdimensionen kom och vad som orsakade den.

5.4 Samsyn Hyllie, mellan government och governance

Samarbetsorganisationen *Samsyn Hyllie* beskriver sig själva som en ”*samarbetsform*” där bostadsentreprenörer tillsammans med Malmö stad utvecklar planarbeten, visioner och marknadsföring för södra Malmö. Bortsett från de sistnämnda göromålen arbetar de också gemensamt för att ”*objektsmarknadsföra*” varje enskild byggherre (Webbkälla: 1). Byggföretagets Skanskas marknadschef Anders Lundberg beskriver samarbetet i *Samsyn Hyllies* tidning *En plats i världen* på följande sätt:

”S[amsyn Hyllie] vänder konkurrens och hinder samarbete och framsteg. Det gör oss starkare tillsammans. Varje aktör har insett att enskilda projekt inte bygger en stad. Det är hur de förhåller sig tillvarandra som skapar en stad att bo, besöka och verka i.”

(Anders Lundberg i *En plats i världen* 2012: 9)

Drygt tre år senare uttrycker sig samma företags marknadsansvariga Jessica Andersson, i samma tidsskrift, identiskt med förgående citat:

”S[amsyn Hyllie] vänder konkurrens och hinder till samarbete och framsteg. Det gör oss starkare tillsammans. Varje aktör har insett att enskilda projekt inte bygger en stad. Det är hur de förhåller sig till varandra som skapar en stad att bo, besöka och verka i.”

(Jessica Andersson i *En plats i världen* 2015: 9)

Det må vara så enkelt att *Samsyn Hyllie* låter producera samma inledande del i sin tidsskrift, av sidnumren att döma. Det må måhända också vara så att dessa två citat ingår i ett marknadsföringsmässigt mantra som utan eftertanke återges oberoende intervjutillfälle. Det intressanta är dock att de båda tidningsnumren tydligt markerar vikten av ett samarbete de olika aktörerna emellan och att det är detta som ”bygger en stad”. Samma sak hävdar Maria Nyman-Moritz, som verkar som samordnare inom *Samsyn Hyllie* genom Malmö stad:

”Hyllie står för den nya tidens stadsplanering – att kommunen som nätverksentreprenör går hand i hand med näringslivet och fastighetsbranschen och bygger stad tillsammans. För det är med samarbete och samsyn mellan näringsliv och kommuner som en region kan växa.”

(SDS 2014-10-24)

Den nya planeringen utgörs, enligt Nyman-Moritz, av att näringslivet har en betydande del i stadsutvecklingen. Malmö stad som kommun innehar i denna definition rollen som en ”nätverksentreprenör”. Denna beskrivning tydligt kan jämföras med en neoliberal planeringsparadigm, där entreprenörer får en tydlig roll som *governance* inom planeringsprocessen (Allmendinger 2009; Baeten 2012; Lundquist 2014) och att tillväxten inom detta samspel är av regional betydelse (jfr. Brenner 2004; Jessop 2002). Exakt samma formulering går att läsa i *En plats i världen* (2015: 9). Det är den ”nya sortens stadsplanering” och att Malmö stad är en ”nätverksentreprenör”. Dessa citat ger onekligen intrycket av att Malmö stad abdikerat från sin roll som förvaltare av stadens planering, även om föregående källor i arbetet tydligt visar motsatsen; till en viss del. I ren kategorisering av *governance* kan detta samspel mest liknas vid en *hybridisering* av det offentliga och

privata inom planeringen av Hyllie (se Lundquist 2014: 115). Men det finns en annan viktig aspekt i det hela, något som Mikael Wallberg poängterar. I den moderna planeringen av en stad går det inte att kommunen endast bedriver ”myndighetsutövning” mot byggherrarna, utan att det sker en tydlig dialog om vad Malmö stad har för visioner för ett område som Hyllie. Denna aspekt kan kanske härledas till Hyllies historia som projekt och att stadsdelen idag beskrivs vara ”starkt beroende av marknadens villkor”.

”[V]i försöker ha en tidig dialog och jag tror att det är jätteviktigt för att det är lätt att kommunen lutar sig tillbaka och blir bara myndighet, tar fram sina planer och skapar förutsättningar för att sen bara granskar byggherrarna; medan det egentligen är tillsammans vi bygger staden. Genom en dialog med andra och hur vi använder våra styrmedel med plan- och bygglagen så kan vi komma långt. Och sen måste det vara rimligt.”

(Mikael Wallberg, intervju 2015-04-14).

I fallet Hyllie är måhända utvecklandet av en offentlig-privat *governance* oundvikligt om den offentliga visionen ska gå att omvandla till en privat-offentlig verklighet. Onekligen bör privata aktörer inom byggbranschen ses som en, idag, naturlig del av stadsplaneringen. Det ger tämligen olika generellt raffinerade hypotetiska perspektiv på Malmö stads *governanceroll*. Två perspektiv kan i detta fall härledas till en enbart myndighetsutövande governmentinriktad kommun. Det *första* skulle måhända vara en byråkratisk sådan med en *ja-nej-funktion* över stadsplaneringen vilket Mikael Wallberg i citatet ovan beskriver; antagligen hade inte särskilt mycket byggts. Det *andra perspektivet* skulle kanske endast vara verksamt inom de ansvarsområden kommunen har skyldighet att vara delaktig i; således skulle en fri byggmarknad te sig som tämligen *anarkistisk* utan en fungerande dialog och därmed resulterat i dysfunktionella och dåligt planerade städer som följd. I den bemärkelsen uppstår *governanceinriktade* institutioner som en försäkring på att den moderna planeringen, istället för en *ja-nej-dialog* med kommunens *government* eller en *anarkistisk* stadsplanering på marknadens villkor, är praktisk och funktionell (jfr Jessop 2002: 459f). Således kan denna utveckling av *governance* i form av *Samsyn Hyllie* ses som en fortsättning på en neoliberal struktur där slitningar mellan en tidigare governmentfunktionell kommun måste kompromissa med det nya paradigmets marknadsbaserade anspråk på planeringen, därav en *hybridisering*. Något som talar emot att sätta Hyllieprojektet i en helt neoliberal kontext är att samspelet inom Samsyn Hyllie inte motsäger sig offentliga styrmedel inom planeringen. Formuleringarna som figurerar i både offentliga och hybridiserade styrdokument återkommer ständigt till att det är ”*tillsammans*

en stad byggs och utvecklas”. Tillsammans med den *paradox* den neoliberal planeringen i en svensk kontext visar (se Baeten 2012: 23), blir det tydligt att det offentliga inom planeringen av Hyllie inom den *första*-, och till viss del *andra*-, maktdimensionen innehar den hegemonistiska ställningen (Lukes 1974).

Samtidigt ter sig Samsyn Hyllie också vara något mer än en gemensam organisation som kanaliserar ut de privata och offentligas projekt, visioner och marknadsföringar. Att *Samsyn Hyllie* i sin utformning syfte kan liknas vid en, utan negativ bemärkelse, *lobbyorganisation* med ett tydligt gemensamt mål må vara bevisat med ovanstående citat; men det som är intressant är också dess gemensamma bild de ständigt verkar producera inför allmänhetens ögon. Den *”nya tidens stadsplanering”* legitimeras ständigt som indirekt det *nödvändiga* för Hyllies och Malmös framtida utveckling. *Samsyn Hyllie* är, som en *hybridisering* mellan privata aktörer och Malmö stad, och kan ses som en fortsatt steg i det neoliberal planeringsparadigmet (Jessop 2002: 259f).

5.5 Visionen om Hyllie

”Jag hade redan 1997 en vision om hur Hyllie skulle utvecklas fram till 2015. Faktum är att den slagit in på nästan alla punkter. Det saknas bara en riktig biograf och en regnskog i Emporia”

(Percy Nilsson i *En plats i världen*, 2015: 71)

Malmö stad hade, som jag tidigare nämnt, enda sedan 1960-talet planer på att påbörja utbyggnaden av Hyllie som en fortsättning på miljonprogrammet beskrivs som den *”saknande pusselbiten”* mellan stadsdelarna Holma-Kroksbäck och Lindeborg (intervju 2015-04-14). Huruvida det var *gröna vågen* som orsakade att Hyllie aldrig byggdes vid den angivna tiden kan bara spekuleras om, men svaret på frågan om varför Hyllie som projekt påbörjades under mitten av 1990-talet finns det en större enighet om. Att det var Percy Nilssons vision *Tvärnit Malmö* som låg till grund för Hyllies moderna utveckling står de tidigare refererade källorna fast vid. Således går det att se att visionen om det moderna Hyllie varit med från första början.

Tvärnit Malmö är en del av den vision som går att se i ett filmklipp på drygt fem minuter och kan beskrivas som ett potpurri av olika visionära infallsvinklar. Det är den vision Percy Nilsson nämner i citatet ovan. I början möts betraktaren av en solnedgång över havet för att sedan snabbt förflyttas till korta klipp med bussar, tåg och bilar på motorvägar som kör förbi kameran i marschfart. Sedan klipps det snabbt till datoranimationer av Öresundsbron följt av

den tänkta tågstationen i Hyllie. Från den animerade stationen får betraktaren sen se ett fullt köpcentrum med full kommers. Berättarrösten talar med inlevelse om att:

”Grunden till en stark tillväxt är bra kommunikationer. Genom tillkomsten av Öresundsbron och Citytunneln har Malmö och Öresundsregionen goda förutsättningar för en mycket stark tillväxt. Den här regionen kommer att bli Sveriges hetaste. Därför är det inte frågan *om* det blir etableringar utan *var* det blir och *vem* som etablerar.”

(Vision Hyllie 2015 [1997], 0:42- 1:08, *betonade ord kursiverade*)

”*Var?*” och ”*Vem?*” markeras i klippet med grön text som kommer inflygandes. Denna retoriska fråga uppenbarar sig direkt efter och betraktaren får se datoranimerade bilder för hur Hyllie i framtiden kan se ut. Stationstorget, köpcentrat och arenan samsas här med annan modernistisk bebyggelse. Berättarrösten tar senare och lyfter fram visionen som innefattar ett upplevelsecentra i en unik miljö och att detta kan ses som ”*det starkaste alternativet i spelet om den tillväxt Öresundsregionen står inför*” (*ibid.* 1:14- 1:20). Senare visas en karta över Skåne och Själland och betraktaren får förklarar för sig att Hyllie kommer ha ett omfång på 3,2 miljoner människor, där Skåne står 1,1 miljoner. Klippet går återigen till att visa bilder från fyllda varuhus med olika butiker ständigt i fokus. Samtidigt räknar berättarrösten upp de goda kommunikationsnoderna i Öresundsregionen, alltifrån flygplatser till tågbolag och biltrafik. Det framgår tydligt vad som är i fokus, köpcentrum och kommers tillsammans med en dynamisk storstadsregion. Berättarrösten förklarar att fackhandeln spås öka och att Hyllie kan generera över 5000 arbetstillfällen i regionen. Inom visionen finns också ett nöjescentrum vid namn *Hyllie center* som ska innehålla allt mellan kultur, sport, handel, friskvård, shopping och hotell. Allt detta sammanfattas i slutet med en slogan:

”Här kommer att finnas norra Europas största utbud i en mycket attraktiv miljö. Ett upplevelsecentrum med dessa kvaliteter kommer att etablera sig i Öresundsregionen. Vår vision är att den ska ske i Hyllie. *Hyllie centrum – porten till Sverige!*”

(*ibid.* 3:58- 4:20, *slutklämmen kursiverad*)

Visionerna tämligen haglar över betraktaren i denna film. Hyllie ska byggas för tillväxt och för en höjd attraktivitet i ett lokalt och regionalt perspektiv. Hyllie blir ”*porten till Sverige*” och nyckeln till detta är integration med Själland och effektiv infrastruktur. Öresundsbron och Citytunneln är ”*grunden*” för denna etablering och det är inte en fråga ”*om*” det sker utan ”*var*” och av ”*vem*”. Det kan tyckas vara oskyldiga motiveringar skapta som från vilken pr-kampanj som helst, men faktum kvarstår att denna vision gjordes långt innan det var en

självklarhet från offentligt håll att Hyllie skulle planeras på detta sätt. Enligt Percy Nilsson påbörjades planarbetet för Hyllie redan år 1992 men det var först år 1997 som planerna var färdigutvecklade (DN 2014-02-22). Vision Hyllie 2015 var en sammanfattad filmatisering av *Tvärnit Malmö* och enligt Nilsson var själva köpcentrat *tvärniten* i projektet där turister och invånare helt enkelt skulle "bromsa in" i Hyllie (*Fastighetsvärlden idag* 2012-09-28). "Det blev som jag sa i min film" säger Percy Nilsson i samma artikel och likheterna mellan filmen och verkligheten idag (2015) bör betraktas som slående. Köpcentrat heter idag Emporia, arenan Malmö arena. Citytunneln mynnar ut i stadsdelen till Hyllie station och är den första stationen i Sverige; "porten till Sverige". Som tidigare nämnt sågs projektet till en början med en viss skepsis från politiskt håll. Det var inte förrän i början av 2000-talet som Hyllie på allvar började diskuteras. År 2001 kom beskedet att Percy Nilsson fick köpa mark på Hyllievång (SDS 2005-04-21). Det har sagts, som jag tidigare presenterat, att stadsbyggnadsdirektör Christer Larsson var den som både fick Percy Nilsson att fortsätta hålla liv i *Tvärnit Malmö* och övertyga den politiska ledningen (*Fastighetsvärlden*, 2012-09-28). Idag jämförs Hyllie med Västra hamnen som en del i Malmös "förvandling". Finns det ett samband mellan dessa två stadsdelar? Jag återkommer till den frågan.

Att visionen som förmedlas i *Vision Hyllie 2015* har tämligen deterministiska antaganden om Hyllie och att denna vision från grunden yttrar sig som nästan identisk med Hyllies nutida utfall ställer en del frågor. Ställs visionen i *Tvärnit Malmö* i förhållande till Malmö stads riktlinjer för byggnationer i kommunen. Malmö stads nu pensionerade exploateringschef och senare fastighetschef Börje Klingberg formulerade tydligt Malmö stads förhållande till aktörerna inom byggsektorn, att "[d]et kan vara ett projekt som kommunen tycker är bra att utveckla på platsen, eller att fastighetskontoret går ut med prospekt[.] Kommunen ställer upp vissa kriterier för vad de vill åstadkomma med området." (*Planering i Malmö* 2012:1: 11). Den politiska legitimeringen av projektet var, enligt Ilmar Reepalu, "[...] till en exploatör där vi kan ställa krav" (SDS 2006-01-27). Någonstans på vägen har alltså, som jag tidigare nämnt, en förändring skett i förhållande mellan det tidigare politiska ointresset och visionen i *Tvärnit Malmö*. Om nu exploateringen av Hyllie kan ses som en del av Malmös "förvandling" tyder detta, som tidigare påpekat, att detta skifte skedde under en lång tid (Dannestam 2009: 117). Ett neoliberalt stadsbyggnadsprojekt kan faktorer såsom globalisering ses som ett avgörande i att förverkliga sådana projekt (Brenner 2004: 260; Harvey 1989: 12).

Att förklara varför *Vision Hyllie 2015* blev nästintill identiskt materialiserad på Hyllievång kan inte med något annat än att den politiska ledningen blev påverkade av att följa den.

Steven Lukes (1974) *tredje maktdimension* blir här användbar. Det borde vara klart att visionen inte kan göra anspråk på den direkta makten i den *första maktdimensionen* och Hyllieprojektet i sin helhet fanns från politiskt håll i den versionen inte på agendan, vilket motsätter att den *andra maktdimensionen* utövades. Om visionen tillsammans med övertygade tjänstemän genom Malmös ”förvandling” påverkade den politiska ledningen att på sikt bifalla projektet skulle makten över planeringen och utvecklandet av stadsdelen ha utövats från en privat aktörs håll. Att påverka den politiska ledningen med pr-kampanjer och löften om ekonomisk tillväxt beskrivs som vanligt förekommande i en neoliberal planeringsparadigm (se Allmendinger 2009; Harvey 2008). *Vision Hyllie 2015* nästintill lovar en ekonomisk tillväxt med över 5000 arbetstillfällen, turistintäkter och bilden av ”porten till Sverige”. De resonemang som Mikael Wallberg hävdar, att det efter en långtgående kris inte finns en ”politiker i världen som skulle säga nej” till ett sådant projekt stärker bilden av att *input* till projektet kommit både externt i form av Percy Nilssons *Tvärnit Malmö*, men även internt från tjänstemannahåll (intervju 2015-04-14). Tankarna om att bygga ut Hyllie fanns sen lång tid tillbaka. Citytunneln fanns med i planerna långt innan *Tvärnit Malmö* blev färdigställd, vilket var en av orsakerna till varför området hamnade i de privata aktörernas blickomfång. Förslagsvis låg detta ointresse i visionens utformning, vilket kan förklaras med att den politiska ledningen fortsatt hade en ”industriadslogik” (se Dannestam 2009: 117) vilket även bekräftas från annat håll. Mikael Wallberg beskriver att de första planerna var att etablera omlastningscentraler för lastbilar i Hyllie vilket styrker argumentet för att Malmö stad inte hade något intresse att utveckla staden efter visionen i *Tvärnit Malmö*. Skiftet från ett ointresse hos den politiska ledningen kan, med Lukes (1974) teori, måhända förklaras på detta sätt, men det lämnar väldigt mycket maktkapital hos enskilda aktörer för att på ett trovärdigt sätt förklara det i en större kontext.

Strukturkrisen kan ses som ett möjlighetens fönster för privata aktörer att implementera sina visioner på det urbana rummet (jfr Dannestam 2009: 115). Att globaliseringen skapar en tävlingsinriktad inställning hos städer och regioner inom en neoliberal struktur beskrivs också vara det särdragna tillvägagångssättet (jfr Brenner 2004; Harvey 1989; Jessop 2002). Den neoliberal diskursen sägs ställa likhetstecken mellan det nya kunskapssamhälle och ekonomisk tillväxt och att vägen dit är genom en attraktiv urban omstrukturering och förnyelse (se Harvey 2008: 39f). För att återgå till frågan om det finns *ett samband mellan Västra hamnen och Hyllie* som jag ställde tidigare i detta avsnitt kan det helt enkelt vara så att Västra hamnen som projekt banade vägen för en bredare acceptans för liknande urbana

strukturer och att visionen i *Tvärnit Malmö* innehöll ett tillväxtargument som först efter bomässan *Bo01* hade genomslagskraft inom den politiska ledningen. Eller, att det neoliberala planeringsparadigmet utvecklades gradvis i Malmö stad.

”Hyllie med citytunnelstation, multiarena, hotell, butiker, kontor och bostäder blir en ny sorts stadsdel där boende och upplevelseindustri samsas. Ännu ett kapitel skrivs i följetongen om Malmös förvandling. Från grådaskig avindustrialisering till färgsprakande framtidsoptimism.

(SDS 2011-01-11b)

Som Henrik Bredberg uttrycker det i citatet ovan beskriver han Hyllie som en fortsättning på Malmös ”förvandling” från *industriestad* till *kunskapsstad*. Ur en annan aspekt beskrivs Hyllieprojektet i *En plats i världen* (2012: 3) som ”nästa kapitel i Malmös vidare resa”, efter att ha uppräknat bl.a. Västra hamnen som en del av Malmös ”stadsförnyelse”. Det kan måhända finnas anledning att skilja de båda stadsdelarna åt, men den tidsmässiga aspekten på bifallandet av exploateringen av Hyllievång år 2001 tillsammans med bomässan *Bo01* i Västra hamnen sammanlänkar dessa två projekten.

Tas denna tidsaspekt i hänsyn tillsammans med Lukes (1974) maktteori blir det tydligt att den *andra maktdimensionen* också kan implementeras i Hyllieprojektet. Visionen i *Tvärnit Malmö* fanns som ett alternativ på hur södra Malmö kunde växa runt Hyllie tågstation och därmed en *punkt på agendan* som växte sig tyngre och tyngre ju mer det neoliberala planeringsparadigmet växte sig in i Malmö stads offentliga planeringsmaskineri där Västra hamnen fick en kanaliserande faktor.

6 Diskussion

Genom Hyllieprojektets gång har maktförhållandena tydligt varit elastiskt och i olika dimensioner skiftat mellan politiker, offentliga tjänstemän och privata aktörer. Den direkta makten har genomgående innehaft av den politiska ledningen i Malmö stad och det är därigenom beslutet om *var* och *vad* som fått byggas befästs. Men detta maktkapital har inte undgått påverkan från annat håll vilket verkar vara fallet för just planeringen av Hyllie. När den första visionen om Hyllie kom i början på 1990-talet fanns det ingen uttalad politisk tanke att följa densamme. Det neoliberala planeringsparadigmets intåg som tillvägagångssätt ändrade detta synsätt i Malmö stad och verkar ha kommit *bakvägen* genom kommunens tjänstemän som genom den *tredje maktdimensionen* övertygade den politiska ledningen att tillslut bifalla Percy Nilssons vision i *Tvärnit Malmö*. I sin roll som tjänstemän hade de en klar hegemonistisk ställning i vad som var nödvändigt och på vilket sätt en ny stadsdel skulle utvecklas. Detta tillsammans med att Malmös ”förvandling” varit utdragen och att den transformation av Malmö från industristad till kunskapsstad även skett hos makthavarnas åsikter om vilken agenda som ska gälla för Malmös utveckling och expansion. Först när denna neoliberala *transformation* var fulländad kunde visionen bli verklighet och den *andra-* och *tredje maktdimensionen* i *Tvärnit Malmö* kunde nyttjas för att på nästan alla punkter fullända en enskild aktörs tankar och vilja i hur det urbana rummet utformas och används. Hyllie byggdes således i början i stort sätt på marknadens villkor med Malmö arena, köpcentret Emporia och hotell. Det var först efter en tid Malmö stad tog anspråk på rollen som visionär som *marknadens anarki* reglerades. Idag samordnas Malmö stad och de privata aktörernas intressen och visioner inom *hybridiserade governance*-inriktade organisationer såsom *Samsyn Hyllie*; men än kvarstår faktum att Hyllies nuvarande utformning är nästintill identisk med den vision Percy Nilsson presenterade år 1997. Sammanfattat, som Percy Nilsson själv uttryckte det ”*Det blev som jag sa*”.

7 Referenser

7.1 Bibliografi

- Aitken, Stuart C. (1997). "Analysis of texts: armchair theory and couch-potato geography" i Flowerdew, Robin & Martin, David (red.) *Methods in Human Geography: A guide for students doing a research project*
- Allmendinger, Philip (2009). *Planning Theory*, second edition. Palgrave MacMillan
- Badersten, Björn & Gustavsson, Jakob (2013). *Vad är statsvetenskap? Om undran inför politiken*. Lund: Studentlitteratur
- Baeten, Guy (2012). "Normalising Neoliberal Planning: The Case of Malmö, Sweden" i Baeten, Guy & Taşan-Kok, Tuna (red.) *Contradictions of Neoliberal Planning* [21-42].
- Brenner, Neil (2004). *New State Spaces – Urban Governance and the Rescaling of Statehood*. Oxford: Oxford University Press.
- Crang, Mike (1997). "Analyzing qualitative materials" i Flowerdew, Robin & Martin, David (red.) *Methods in Human Geography: A guide for students doing a research project*
- Dannestam, Tove (2009). *Stadspolitik i Malmö - politikens meningsskapande och materialitet*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen Lunds universitet
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Flyvbjerg, Bent (2004). "Phronetic Planning Research: Theoretical and Methodological Reflections" i *Planning Theory & Practice*, Vol 5, No. 3 [286-306]. Routledge
- Harvey, David (1989). "From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism" i *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, Vol. 71, No. 1, *The Roots of Geographical Changes: 1973 to the Present* (1989)
- Harvey, David (2008). "The Right to the City" i *New Left Review* 53 September- October 2008 [23-40]
- Jessop, Bob (2002). "Liberalism, Neoliberalism, and Urban Governance: A State-Theoretical Perspective" i *Antipode* [452- 472]. Blackwell Publishers: Oxford
- Kitchin, Rob & Tate, Nicholas J. (2000). *Conducting Research into Human Geography – Theory, Methodology & Practice*. Pearson Education Limited: Harlow

- Kuhn, Thomas S. (1996). *The Structure of Scientific Revolutions*. Third Edition. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lukes, Steven (1974). *Power: A Radical View*. New York: Palgrave
- Lundquist, Lennart (2001). *Medborgardemokrati och eliterna*. Lund: Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart (2014). "Etik i offentlig förvaltning" i Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation*. Lund: Studentlitteratur
- Pierre, Jon (2014). "Regeringen styr riket? Governance-problematikens huvuddrag" i Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation*. Lund: Studentlitteratur
- Reinholdsson, Oskar (2014). *Att planera det nödvändiga projektet – En urbanteoretisk analys av spårvägsprojektet i Lund*. Lunds: Statsvetenskapliga institutionen Lunds universitet
- Swyngedouw, Erik; Moulaert, Frank & Rodriguez, Arantxa (2002). "Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy" i *Antipode* [542-577]. Oxford: Blackwell Publishers
- Weber, Rachel (2002). "Extracting Value from the City: Neoliberalism and Urban Redevelopment" i *Urban Planning and Policy* [519-540], University of Illinois: Chicago

7.2 Media

Dagens nyheter, 2014-02-22. "Percy Nilsson: 'De ska veta vem de har att göra med'"

Behdjou, Behrang,

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/percy-nilsson-de-ska-veta-vem-de-har-att-gora-med/>

Tillgänglig (2015-04-29)

En plats i världen, oktober 2012. Samsyn Hyllie

<http://issuu.com/samsynhyllie/docs/hylliemagasin>

Tillgänglig (2015-05-04)

En plats i världen, februari 2015. Samsyn Hyllie

http://issuu.com/samsynhyllie/docs/enplatsivarlden_-_hylliecentrum/1

Tillgänglig (2015-05-04)

Fastighetsvärlden idag, 2012-09-20. "Buchardt: 'Något bör hända inom sex månader'"

<http://www.fastighetsvarlden.se/notiser/buchardt-nagot-bor-handa-inom-sex-manader/>

Tillgänglig (2015-05-11)

- Fastighetsvärlden idag*, 2012-09-28. "Se Percys film: 'Hyllie blev precis som jag sa 1997'"
<http://www.fastighetsvarlden.se/notiser/se-percys-film-hyllie-blev-precis-som-jag-sa/>
Tillgänglig (2015-05-04)
- Skånska dagbladet*, 2013-10-22. "Start för Hylliehotell" Larsson, Lennart,
<http://www.skanskan.se/article/20131022/MALMO/131029791/-/start-for-hylliehotell>
Tillgänglig (2015-05-11)
- Sydsvenska dagbladet*, 2011-01-11b. "Hyllningar i Hyllie" Bredberg, Henrik,
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/signerat/henrik-bredberg/hyllningar-i-hyllie/>
Tillgänglig (2015-05-05)
- Sydsvenska dagbladet*, 2012-09-21. "Ännu en skrapa i Hyllie" Bergström, Britt-Marie
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/annu-en-skrapa-i-hyllie/>
Tillgänglig (2015-05-11)
- Sydsvenska dagbladet*, 2012-11-22. "Buchardts hotellplaner stoppas" Bergström, Britt-Marie
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/buchardts-hotellplaner-stoppas/>
Tillgänglig (2015-05-11)
- Sydsvenska dagbladet*, 2013-06-02. "Klingberg går i pension" Bergström, Britt-Marie
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/klingberg-gar-i-pension/>
Tillgänglig (2015-05-05)
- Sydsvenska dagbladet*, 2005-04-21. "Percy får bygga sin arena" Engman, Anders,
<http://www.sydsvenskan.se/sport/percy-far-bygga-sin-arena/>
Tillgänglig (2015-05-05)
- Sydsvenska dagbladet*, 2006-01-27. "Ilmar Reepalu: 'Bra avtal för Malmö'" Fürstenberg,
Claes.
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/ilmar-reepalu-bra-avtal-for-malmo/>
Tillgänglig (2015-05-05)
- Sydsvenska dagbladet*, 2014-10-25. "I Hyllie fanns möjligheten att bygga för hela regionens
tillväxt" Nyman-Moritz, Maria
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/aktuella-fragor/i-hyllie-fanns-mojligheten-att-bygga-for-hela-regionens-tillvaxt/>
Tillgänglig (2015-03-25)
- Sydsvenska dagbladet*, 2013-02-10. "Malmös stridbare arkitekt"
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/malmos-stridbare-arkitekt/>
Tillgänglig (2015-05-05)

Sydsvenska dagbladet, 2007-01-11a. "Första spadtaget vid Hylliearenan" Westerberg, Olof

<http://www.sydsvenskan.se/malmo/forsta-spadtaget-vid-hylliearenan/>

Tillgänglig (2015-05-05)

Tidsskriften Arkitektur, 2012-11-22. "Arthur Buchardts hotell i Hyllie skrotas"

<http://www.arkitektur.se/senaste-nytt/arthur-buckardts-hotell-skrotas-i-hyllie>

Tillgänglig (2015-05-11)

7.3 Offentligt material

Malmö stad 2014. Översiktsplan för Malmö – Planstrategi

http://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d6ac4/1401438553855/OP2012_planstrategi_antagen_140522.pdf

Tillgänglig (2015-04-08)

Malmö stad 2015. Översiktsplan för södra Hyllie – Fördjupning av översiktsplan för Malmö – Utställningsförslag XXX 2015

<http://malmo.se/download/18.2d0b4d8f14b267237fcb92/1422438405255/S%C3%B6draHyllieutst%C3%A4llningsf%C3%B6rslag.pdf>

Tillgänglig (2015-05-04)

Planering i Malmö, information från Malmö stadsbyggnadskontor 2012:1. 2012

http://malmo.se/download/18.6e1be7ef13514d6cfcc800084881/1383644458611/pim1_2.1_webb.pdf

Tillgänglig (2015-04-26)

7.4 Övriga källor

Vision Hyllie 2015 (1997)[video]. KF Fastigheter/GI Konsult från Hyllie centrum. Halmstad

Bexell & Ericsson: <https://www.youtube.com/watch?v=UAouthY9yxw>

(Hämtad: 2015-05-04).

Webbkälla 1: hyllie.se/om-oss

Tillgänglig (2015-04-17)

8 Appendix

Manus till strukturerad intervju med Mikael Wallberg, projektansvarig för Hyllie

(Malmö: 2015-04-14)

1. Tack för att du/ni ville ställa upp på denna intervju.
2. Arbetets syfte/bakgrund (planeringsprocessen av Hyllie i Malmö). En helt ny typ av
3. planering. Många forskare på min institution har fördjupat sig i ämnet. Mitt intresse ligger i att granska planeringsprocessen i förhållande till de olika aktörerna)
4. Var nånstans placerar du dig inom planeringen av Hyllie, *eller generellt*, planeringen i Malmö stad? (Vilka är dina arbetsuppgifter/ansvarsområden?)
5. Hyllie har en lång historia planmässigt, från 1960-talet och framåt, var nånstans i denna långdragna planering började du arbeta med frågan? Följd: Hur såg planeringsprocessen ut då. Vad skiljde den från planeringen idag?
6. Vad skiljer just planeringen av Hyllie från andra planeringsprojekt i Malmö stad?
7. *Följdfråga till fråga 4:* Varför tror du att planeringsprocessen har förändrats på detta sätt? (Historia, kriser, politik, ekonomi?)
8. Vika aktörer ser du som de mest centrala i planeringen av Hyllie? På vilket sätt? Vilken vikt hade du tillskansat de olika aktörerna (privata, offentliga, din arbetsplats?)
9. Om du skulle förklara din roll som verkställare av planeringen (*output*) hur skulle du då förklara planeringsprocessen. Var kommer direktiven ifrån (*input*)?
10. *Följdfråga till fråga 7:* Var kommer idén, förslagen ifrån? Var ”föds” planeringsdirektiven till Hyllie och hos vilka aktörer (av de du tidigare nämnt?)
11. Vad anser du vara det bästa med denna planeringsprocess? (Utformningen av Hyllie? Samarbete? Utfall? Inflytande?)
12. *Följdfråga till fråga 10:* Vad tycker du har gått sämre/ vad har du varit missnöjd med/vad kunde ha gått bättre?
13. Några andra saker du vill belysa angående Hyllieprojektet. *Generella tankar?*
14. *Avslut:* Tack så mycket för din medverkan etc.